

Δυναδική Κοινωνία

Χάρης Ναξάκης *

Οι χιλιάδες δομές αλληλεγγύης και συνεργατικότητας που αναβλύζουν από το πληγμένο στην εποχή των μνημονίων σώμα της ελληνικής κοινωνίας έχουν διπλή ανάγνωση. Από τη μια είναι τέκνο της ανάγκης για αξιοπρεπή επιβίωση και υπέρβαση του ιδιοτελούς εγώ με άνοιγμα του ατόμου στον άλλο. Από την άλλη, σε διάφορες αλληλέγγυες δομές, το κυρίαρχο χαρακτηριστικό είναι η ελεημοσύνη των χορτάτων, ιδιοτελής αλληλεγγύη, που έχει ως στόχο την ηθική νομιμοποίηση του επιχειρείν, τις δημόσιες σχέσεις και μέσω αυτών την απόκτηση κύρους και ισχύος. Αν βέβαια σε μια κοινωνία υπερισχύουν οι ιδιοτελείς δομές αλληλεγγύης, τότε η κοινωνία έχει μετατραπεί σε καταναλωτή αλληλεγγύης και η ίδια η αλληλεγγύη έχει γίνει θέαμα.

Οι συνεργατικές δομές που αποδεικνύουν στην πράξη τον αυθεντικό αλτρουισμό τους και λειτουργούν αμεσοδημοκρατικά θα μπορούσαν εν δυνάμει να αποτελέσουν το πρόπλασμα, το θετικό παράδειγμα για το τι είδους κοινωνία θέλουμε. Αυτή η ανάγνωση των δομών αλληλεγγύης θέτει ξανά σε συζήτηση το γνωστό εδώ και δύο αιώνες δίλημμα: μεταρρύθμιση ή επανάσταση, προσαρμογή ή ριζικός κοινωνικός μετασχηματισμός;

Μέσα στους κόλπους αυτών που τουλάχιστον θεωρητικά επαγγέλλονται τον ριζικό κοινωνικό μετασχηματισμό, υπάρχουν τρεις αντιλήψεις για τον ρόλο των από τα κάτω αλληλέγγυων και συνεργατικών δομών:

α) Το κόμμα-μεσσίας: Η νεωτερική εκδοχή της θρησκευτικής πίστης με κοσμικά χαρακτηριστικά είναι η εγκαθίδρυση ενός επίγειου παραδείσου (σοσιαλισμός) μέσω της καθοδήγησης ενός κόμματος-μεσσία, που όταν ωριμάσουν οι συνθήκες θα οδηγήσει έναν στρατό μνημένων να ανατρέψει τον καπιταλισμό, μέσω μιας ξαφνικής ρήξης με την αλλοτριωμένη ανθρώπινη ιστορία. Μέχρι να

ωριμάσουν οι συνθήκες, δεν έχουμε καμιά ευθύνη για τις πράξεις μας διότι το κακό (εκμετάλλευση, ιδιοτέλεια, κ.τ.λ.) δεν μπορεί να ηττηθεί ή έστω να περιοριστεί στον καπιταλισμό, αλλά μόνο σε ένα επέκεινα, στον σοσιαλισμό.

Ετσι, γι' αυτήν την αντίληψη είναι μάταιη ή έστω αναποτελεσματική κάθε πράξη αντίστασης, όπως οι αλληλέγγυες και συνεργατικές δομές, οι οποίες το μόνο που προσφέρουν είναι να αναζωογονούν τον καπιταλισμό, να τον εξωραΐζουν και να μπαλώνουν τις ρωγμές του. Πρόκειται για σκουπίδια που μολύνουν την καθαρότητα της τελικής λύσης, της πραξικοπηματικής ρήξης με την ιστορία.

β) Η κυβερνώσα Αριστερά-το κόμμα συλλογικός διανοούμενος: Τα κοινωνικά κινήματα, οι συνεργατικές δομές και τα εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας μπορούν να πειραματίζονται με την αυτοδιαχείριση και την άμεση δημοκρατία αλλά μέχρι εκεί είναι τα όρια της συμβολής τους.

Ολους αυτούς τους κινηματικούς πειραματισμούς πρέπει να τους αξιοποιήσουν οι πολιτικοί ακτιβιστές μιας κυβερνώσας Αριστεράς (Ζίζεκ, Λακλάου), υπό την καθοδήγηση του κόμματος συλλογικού διανοούμενου, για να καταλάβουν την εξουσία μέσω των εκλογών και να πραγματοποιήσουν τις κοινωνικά απαραίτητες εκλογές.

Οι πολιτικοί ακτιβιστές και οι οργανικοί διανοούμενοι είναι οι ειδικοί που εκφράζουν τη συλλογική συνείδηση των «από κάτω» και θα αποτελέσουν τον κορμό της κυβερνώσας Αριστεράς.

Σύμφωνα με την παραπάνω εργαλειακή αντίληψη, οι δομές αλληλεγγύης είναι το μέσο για την επίτευξη του τελικού σκοπού, της κατάληψης της εξουσίας. Η κατάληψη της εξουσίας, είτε μέσω της αλλαγής των συσχετισμών δύναμης σε κοινοβουλευτικό επίπεδο είτε μέσω μιας ξαφνικής ρήξης με την ιστορία, θα δώσει τη δυνατότητα στο κόμμα-μεσσίας ή στο κόμμα συλλογικός διανοούμενος να αυτορυθμίσει την κοινωνία προς την ευημερία, όπως η αγορά για τους φιλελεύθερους αυτορυθμίζει την οικονομία.

Μα τέλος πάντων τι είναι ο καπιταλισμός, αν δεν είναι σχέσεις μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας, εξουσιαστών και εξουσιαζόμενων, εμπορευματικές σχέσεις, ανταγωνισμός και ιδιοτέλεια, συσσώρευση υλικών αγαθών και καταναλωτισμός; Για ποιον λόγο ένας εκπρόσωπος των από κάτω που ζει καπιταλιστικά, δηλαδή συσσωρεύει υλικά αγαθά, χρήμα και εξουσία, έχει κίνητρο να τα εκχωρήσει για το κοινό καλό μόνο και μόνο επειδή δηλώνει αριστερός ή κομμουνιστής και κατέλαβε την εξουσία εν ονόματι των εξουσιαζόμενων;

γ) Η δυαδική κοινωνία: Ένας άλλος λοιπόν δρόμος είναι εφικτός κι αυτός είναι της δημιουργίας μέσα στο σώμα της παλιάς κοινωνίας των σπερμάτων της καινούργιας, να εγκαταστήσουμε τον κόσμο που θέλουμε στο παρόν που θέλουμε να εγκαταλείψουμε, να δημιουργήσουμε μια παράλληλη ανταγωνιστική κοινωνία μέσα στην κυρίαρχη, μια δυαδική δομή που θα περιέχει: δίκτυα αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας, αντι-ιεραρχικές σχέσεις, δίκτυα δωρεάν παροχής γνώσης και πληροφορίας, αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, συνεταιριστικά δίκτυα για την παραγωγή των κοινών αγαθών, ηθικούς κανόνες και απαγορεύσεις για τον περιορισμό των ιδιοτελών συμπεριφορών, κοινοτικά δίκτυα με βάση το μικρό παραγωγικό μέγεθος για να περιοριστεί η μεγαμηχανή του κράτους, περιορισμό των αναγκών και των εμπορευματικών ανταλλαγών, μορφές οικονομικού εξισωτισμού που θα διασφαλίζουν ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και θα θεσμοθετούν ένα μέγιστο επιτρεπτό εισόδημα κ.λπ.

Βέβαια, κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει την πιθανότητα ένας ευνοϊκός συνασπισμός κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων να οδηγήσει σε μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία που θα θέσει τα θεμέλια μιας αξιοβίωτης κοινωνίας, αλλά αυτό προϋποθέτει από πριν να έχει ανταγωνιστικά συγκροτηθεί μια παράλληλη κοινωνία, πρέπει να έχει προηγηθεί η συνεργατική και αποεμπορευματοποιημένη κοινωνική αυτοθέσμιση.

Η μετάβαση θα είναι εκείνη η στιγμή που η συνύπαρξη των δύο κοινωνιών θα είναι αδύνατον να συνεχιστεί.

**καθηγητής Οικονομικών στο ΤΕΙ Ηπείρου*

charisnax@yahoo.gr

<https://www.efsyn.gr/arthro/dyadiki-koinonia>

Εμπρός για τα επόμενα 31 χρόνια – το Café Klatsch στο Βίζμπαντεν θα μείνει!

Ralf Dreis (Χάφη)*

Όποτε έβλεπες τις τελευταίες δεκαετίες σε γερμανικές πόλεις το σύνθημα “... θα μείνει!” σε τοίχους, αφίσες ή αυτοκόλλητα, ήξερες ότι κάποια κατάληψη, κάποιο αυτόνομο στέκι ή αναρχική κολεκτίβα απειλείται με εκκένωση, πώληση ή χρεοκοπία. Συνήθως μετά από λίγο καιρό το απειλούμενο εγχείρημα αποτελούσε παρελθόν. Γνωστές εξαιρέσεις του κανόνα είναι τα πρώην κατείλημμενα και νυν συνεταιριστικά σπίτια της Hafenstraße και η ακόμη κατείλημμενη Rote Flora στο Αμβούργο ή η Köpi στο Βερολίνο.

Μια παρόμοια σπουδαία επιτυχία για τα αναρχικά/αυτόνομα/εναλλακτικά κινήματα μπορεί να γνωστοποιηθεί για την νέα χρονιά στο Βίζμπαντεν. Στην πρωτεύουσα του κρατιδίου της Έσσης η επιτυχία αυτή δεν καταφέρθηκε με αποφασισμένες μάχες στα οδοφράγματα ή μεγάλες διαδηλώσεις αλλά με τους τοπικούς συσχετισμούς δυνάμεων, με τη συλλογική αγορά του Café Klatsch που λειτουργεί από το 1984 σαν κολεκτίβα στο ίδιο μέρος. Παρ’ όλα αυτά, το αποτέλεσμα της καμπάνιας υπεράσπισης του καφέ Κλατς είναι εντυπωσιακό.

Από το κίνημα – για το κίνημα

Τέλος Σεπτεμβρίου του 2015 ο τότε ιδιοκτήτης των χώρων όπου στεγάζεται το καφέ Κλατς, ανακοίνωσε την πρόθεσή του να το πούλησει κάτι που θα σήμαινε τον άμεσο κίνδυνο ένας καινούργιος ιδιοκτήτης να διώξει την κολεκτίβα για να ανοίξει ένα κυριλέ μαγαζί στη θέση του καφέ Κλατς. Σε μόλις δυο μήνες οι ακτιβιστές και ακτιβίστριες κατάφεραν – με μια πρωτίστως τοπική – αλλά και πανγερμανική εκστρατεία, να μαζέψουν τα απαραίτητα 270.000 ευρώ για την αγορά των χώρων του καφέ Κλατς, τους συμβολαιογράφους και τους φόρους μεταβίβασης ακινήτων. Τέλος Δεκεμβρίου του 2015 ο σύλλογος Linksroom e.V. που ιδρύθηκε μόνο για αυτό το λόγο, υπέγραψε το συμβόλαιο αγοράς του ακινήτου. Περίπου 220 δωρητές και δωρήτριες, κολεκτίβες και συνδικάτα βάσεως δώσανε περίπου 35.000 ευρώ. 25 δανειστές και δανείστριες, ανάμεσά τους μερικά σπίτια-εγχειρήματα στα οποία μένει κόσμος συλλογικά μαζί (Wohnprojekte) δάνεισαν 225.000 ευρώ και σε δύο συναυλίες αλληλεγγύης, λαϊκές κουζίνες και συνελεύσεις μαζεύτηκαν άλλα 10.000 ευρώ. Η αποπληρωμή των δανείων ξεκίνησε ήδη από τον Ιανουάριο του 2016. Ο σύλλογος Linksroom e.V. είναι ο καινούργιος ιδιοκτήτης των χώρων του καφέ Κλατς και το νοικιάζει στην κολεκτίβα. Ο σύλλογος που αποτελείται από συντρόφους, συντρόφισσες και μέλη της κολεκτίβας δεν έχει το δικαίωμα να επέμβει στις αποφάσεις της κολεκτίβας, απλά αποπληρώνει με το νοίκι τα δάνεια. Έτσι εξασφαλίζεται από τη μια η αυτονομία της κολεκτίβας και ταυτόχρονα αποσύρεται το ακίνητο από την καπιταλιστική αγορά ακινήτων επειδή η κολεκτίβα δεν έχει δικαιώματα πάνω στο ακίνητο και στον σύλλογο δεν επιτρέπεται η πώλησή του χωρίς την έγκριση της κολεκτίβας.

Η ιστορία του Café Klatsch

Η κολεκτίβα του καφέ Κλατς είναι μια από τις πλέον παλαιότερες κολεκτίβες του εναλλακτικού κινήματος της τότε δυτικής Γερμανίας και λειτουργεί από το 1984. Στο πλούσιο και μικροαστικό Βίζμπαντεν το καφέ Κλατς ακόμα και σήμερα είναι μοναδικό.

Στο αντιδραστικό κλίμα που επικρατούσε στις αρχές της δεκαετίας του '80 στο Βίζμπαντεν, μια ομάδα ακτιβιστών και ακτιβίστριων αποφάσισε να ανοίξει έναν χώρο αντίστασης στην πόλη. Γνωρίζονταν από τις μάχες ενάντια στο διάδρομο απογείωσης του αεροδρομίου της Φρανκφούρτης (Startbahn West) και την διοργάνωση της αντίστασης ενάντια στη διεθνή έκθεση στρατιωτικού οπλισμού (MEDE) που έλαβε χώρο στο Βίζμπαντεν εκείνα τα χρόνια. Σιγά-σιγά δημιουργήθηκε μια σταθερή ομάδα. Το 1984 κατάφεραν να νοικιάσουν ένα άδειο γωνιακό μαγαζί σε μια όμορφη κεντρική γειτονιά της πόλης, το Rheingauviertel. Με τη βοήθεια συντρόφων και συντροφισσών ανακαίνισαν το μαγαζί. Και μετά κάνει μπαμ στην πόλη.

Από τα εγκαίνια κιόλας και όλες τις επόμενες εβδομάδες και τους επόμενους μήνες στο καφέ Κλατς γίνεται το «έλα να δεις». Ο κατακλυσμός επισκεπτών, πελατών, συντρόφων είναι κάτι πρωτοφανές. Η αρχική κολεκτίβα των 11 ατόμων διευρύνεται γρήγορα σε 33 άτομα. Τα ακόλουθα χρόνια το Κλατς εξελίσσεται και πέρα από το Βίζμπαντεν σε ένα γνωστό μέρος αντιπληροφόρησης, εκθέσεων, μουσικής, θεάτρου, πάρτυ και

πολιτικών εκδηλώσεων. Στο μαγαζί υπάρχουν πολλές αναρχικές, αυτόνομες και ακροαριστερές εφημερίδες και περιοδικά, προκηρύξεις, αφίσες και ο ημερήσιος τύπος.

Η κολεκτίβα συμμετέχει στη διοργάνωση δράσεων αλληλεγγύης στη μεγάλη απεργία των βρετανών μεταλλωρύχων το 1984/85 όταν φιλοξενούνταν τα παιδιά των απεργών για έξι εβδομάδες στη Γερμανία. Μέλη της κολεκτίβας διοργανώνουν με άλλους το μποϊκοτάζ της πανγερμανικής απογραφής πληθυσμού το 1987 (Volkszählungsboykott) στην πόλη. Αργότερα το Κλατς ξεκινάει την εκστρατεία “Όπλα για το Ελ Σαλβαδόρ”. Διοργανώνει εκδηλώσεις υπεράσπισης για τον απελευθερωτικό αγώνα στην Λατινική Αμερική και αυξάνει για τρεις μήνες τις τιμές του μαγαζιού για ένα δέκα τοις εκατό. Τα μαζεμένα λεφτά στέλνονται στους αντάρτες στο Ελ Σαλβαδόρ το 1988. Την ίδια χρονιά άλλοι κολεκτιβιστές βρίσκονται στη Νικαράγουα για να υπερασπίσουν την επανάσταση των Σαντινίστας ενάντια στον πόλεμο των ακροδεξιων κόντρας και των ΗΠΑ.

Μέλη της κολεκτίβας συμμετέχουν στη διοργάνωση των “Ημερών της Αναρχίας” το 1987 και 1993 στη Φρανκφούρτη, δραστηριοποιούνται στο αντιπυρηνικό κίνημα και αποτελούν ενεργό κομμάτι του κινήματος καταλήψεων ή της αντιφά.

Άλλα τοπικά εναλλακτικά εγχειρήματα όπως το συνεδριακό και πολιτισμικό κέντρο στο Ραουεντάλ (Kultur- und Tagungshaus Rauenthal), έξω από το Βίζμπαντεν ή το κέντρο υγείας γυναικών Σιρόνα (Frauengesundheitszentrum Sirona) ξεφύτρωσαν από το Κλατς ή ξεκίνησαν με την οικονομική – και όχι μόνο – υποστήριξη της κολεκτίβας.

Τα τελευταία δέκα, δεκαπέντε χρόνια στο Κλατς γίνονται τακτικά εκδηλώσεις ενημέρωσης και αλληλεγγύης σχετικά με τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και τα ανταγωνιστικά κινήματα που αντιστέκονται στην καπιταλιστική λεηλασία των τελευταίων χρονών. Μαζευτήκανε λεφτά για την οικονομική ενίσχυση διάφορων αυτοδιαχειριζόμενων εγχειρημάτων της Θεσσαλονίκης όπως η Βιο.Με, το Μικρόπολις, το Sabot, το Σχολείο, το ΚΙΑ κ.α.

Εδώ και τρεις δεκαετίες ο κόσμος κλείνει ραντεβού στο Κλατς για να πάει σε πορείες ή συναυλίες. Αντιρατσιστικές και αντισεξιστικές κινητοποιήσεις ανήκουν το ίδιο στο πρόγραμμα όπως και η παγωμένη μπύρα μετά την πετυχημένη δράση και το καλό φαγητό σε προσιτές τιμές, συνήθως από παραγωγούς που καλλιεργούν με βιολογικό τρόπο.

Εδώ και 31 χρόνια το Κλατς λειτουργεί χωρίς αφεντικά. Όλες οι αποφάσεις παίρνονται από τη συνέλευση, όλες οι δουλειές (μπαρ, κουζίνα, σέρβις, καθαρισμός, ψώνια, γραφείο) πληρώνονται το ίδιο. Η συνέλευση κάθε Δευτέρα κανονίζει τις βάρδιες του εστιατορίου/μπαρ/καφέ, αποφασίζει για την υποστήριξη άλλων πρωτοβουλιών και εξασφαλίζει καλές συνθήκες εργασίας. Κανένας άνθρωπος που μπαίνει στην κολεκτίβα δεν πληρώνει οτιδήποτε, όποιος φεύγει από την κολεκτίβα φεύγει χωρίς λεφτά. Με αυτό τον τρόπο τα τελευταία 31 χρόνια έχουν δουλέψει και έχουν βγάλει τα λεφτά τους περίπου 200 άτομα στην κολεκτίβα. Πολλοί και πολλές συνεχίζουν με διάφορους τρόπους και μετά την αποχώρισή τους να δραστηριοποιούνται σε διάφορα κινήματα.

Για άλλα 31 χρόνια Café Klatsch, για άλλες επαναστατικές προσπάθειες, ατελείωτες συνελεύσεις και εξτατικά γλέντια δεν υπάρχουν εμπόδια...

**Ο γράφων ήταν μέλος της κολεκτίβας από το 1986 μέχρι το 1996.*

Πεκλάρι: Ένα παράδειγμα εξισωτισμού και αλληλέγγυας οικονομίας

Βασίλης Νιτσιάκος, *Πεκλάρι: Κοινωνική οικονομία μικρής κλίμακας*, Ιονάφι, Αθήνα 2015, σελ. 110.

Νίκος Κατσιαούνης

Το βιβλίο του Βασίλη Νιτσιάκου *Πεκλάρι: κοινωνική οικονομία μικρής κλιμακας* αποτελεί μια ανθρωπολογική μελέτη μιας περιοχής στην ανθρωπογεωγραφική και πολιτισμική ενότητα των Μαστροχωρίων της Κόνιτσας, μια ενότητα χωριών που βρίσκεται στην κοιλάδα του Σαραντάπορου, παραπόταμου του Αώου. Αλλά θα μπορούσε κάποιος να πει ότι αποτελεί και μια προσπάθεια έρευνας και κατανόησης ενός μοντέλου κοινωνικής λειτουργίας και θέσμησης που, κατά κάποιον τρόπο, παρέκλινε από τους κυρίαρχους κανόνες που η νεωτερικότητα καθιέρωσε στο κοινωνιστορικό πεδίο.

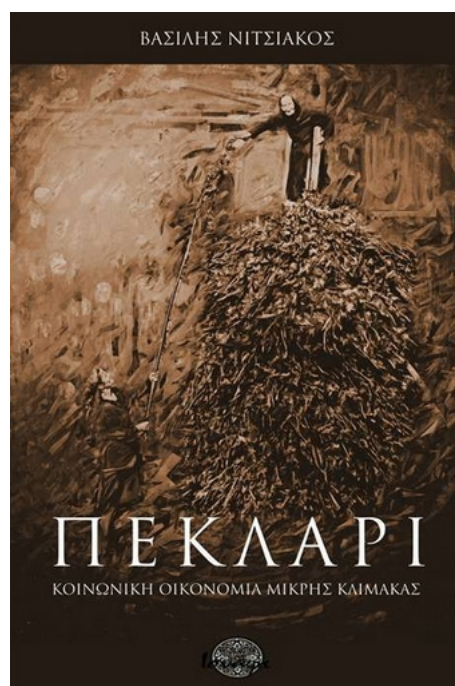
Το πέρασμα στη νεωτερικότητα, εκτός βέβαια από τις θετικές νοηματοδοτήσεις, δημιούργησε σταδιακά την έκπτωση του Ορθού Λόγου σε εργαλειακή ορθολογικότητα, εγκαθιδρύοντας μια νέα κυριαρχία τόσο πάνω στον άνθρωπο όσο και πάνω στη φύση. Η διχοτομία μεταξύ φύσης και πολιτισμού, περιβάλλοντος και κοινωνίας, εξακολουθεί να είναι κυρίαρχη και στους μετα-νεωτερικούς αστερισμούς. Από αυτή τη διάκριση δεν κατάφεραν να απεγκλωβιστούν ούτε και οι επαναστατικές και χειραφετησιακές θεωρίες, οι οποίες, στην προσπάθεια αποτύπωσης των εννοιολογικών τους εκφράσεων, παρέμειναν σε αρκετές περιπτώσεις δέσμιες του κυρίαρχου φαντασιακού που προσπάθησαν να αποδομήσουν. Ο Νιτσιάκος εντοπίζει αυτή την προβληματική και επισημαίνει ότι η αντικειμενοποίηση του περιβάλλοντος, δηλαδή ο διαχωρισμός του από την κοινωνία στη βάση ενός θετικιστικού πρίσματος οπτικής, αποτελεί μια βασική παρέκκλιση της νεωτερικότητας με αρνητικά αποτελέσματα.

Το Πεκλάρι αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας κοινότητας της Πίνδου που η οικονομία του βασίζεται σε έναν συνδυασμό γεωργίας και κτηνοτροφίας, αλλά και σε άλλες δραστηριότητες, όπως η υλοτομία και η τροφосуλλογή, αναπτύσσοντας παράλληλα μια τεχνική ειδίκευση που εξυπηρετούσε τις ανάγκες της κοινότητας. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της κοινότητας, το οποίο επισημαίνεται και από τον συγγραφέα, είναι η σχέση της με τον χώρο και το περιβάλλον. Το

περιβάλλον δεν αποτελεί ένα εμπορευματοποιημένο και προς εκμετάλλευση πεδίο αλλά αντίθετα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινότητας. «Ο φυσικός χώρος μετατρέπεται σε ανθρωπογενές τοπίο, αποτυπώνοντας τη διαχρονική παρουσία της ανθρώπινης δραστηριότητας γενικά αλλά και ειδικότερα στοιχεία της οικονομίας, των κοινωνικών δομών και της πολιτισμικής έκφρασης», αναφέρει ο συγγραφέας. Και αυτή η σχέση καθορίζεται και επαναξιολογείται ανάλογα με τις ιστορικές συνθήκες και συγκυρίες.

Σε αυτό που ο συγγραφέας ονομάζει «ανθρωπογενή οικοδυναμική», δηλαδή την προσαρμοστικότητα της τοπικής κοινωνίας στα δεδομένα του περιβάλλοντος ώστε να υπάρχει μια αρμονική συνύπαρξη, τα όρια του χωριού με το φυσικό περιβάλλον δεν είναι διαχωρισμένα. Υπάρχει μια αλληλοδιείσδυση των ορίων ανάμεσα στο δάσος –αξίζει να σημειωθεί ότι στο παρόν βιβλίο επιχειρείται ένας πολύ ενδιαφέρων εννοιολογικός επαναπροσδιορισμός του όρου δάσος–, τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις και τους βοσκότοπους, τα οποία συνδέονται με ένα είδος πολύ-λειτουργικότητας ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυναμικές που προκύπτουν ή απαιτούνται.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό της κοινότητας που συζητάμε είναι η ασάφεια αναφορικά με την ιδιοκτησία. Με εξαίρεση τα σπίτια και τα κηπάρια, υπάρχει μια έλλειψη ενδιαφέροντος εκ μέρους των χωριανών για τις ιδιοκτησίες τους. Αυτή η κατάσταση στο πλαίσιο των σχέσεων παραγωγής μπορεί να γίνει κατανοητή στα ιστορικά καθορισμένα πλαίσια, σε συλλογικές νοοτροπίες συνυφασμένες με την κοινωνία της αυτάρκειας, όπως αυτή κατέστη δυνατή στη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, και συνέχισε να λειτουργεί υπό περιπτώσεις μέχρι τα μέσα περίπου του προηγούμενου αιώνα. Αλλά αυτό που βλέπουμε

στο Πεκλάρι είναι ότι οι τρόποι παραγωγής καθορίζονται από τις αξίες χρήσης κι όχι από την ιδιοκτησία και οι φυσικοί πόροι έχουν το χαρακτηριστικό των κοινών αγαθών με σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών της κοινότητας. Έτσι, μπορούμε να μιλάμε για ένα είδος κοινωνικού εξισωτισμού, «καθώς η χρήση των φυσικών πόρων υπακούει σε ένα σύστημα ανοικτό και ελαστικό, που δεν καθορίζεται από την κυριότητα της γης αλλά από τη νομή της και που βασίζεται στην ισότιμη πρόσβαση όλων στους κοινοτικούς πόρους, σύμφωνα με τις ανάγκες του καθένα. Αποτέλεσμα μια ισοκατανομή στους οικειοποιούμενους πόρους με την αρχή της νομής και βάση την επιβίωση και αναπαραγωγή τόσο της εστιακής ομάδας όσο και της κοινότητας», όπως παρατηρεί ο συγγραφέας. Υπάρχει μια απουσία της εμπορευματοποίησης των σχέσεων παραγωγής που, σε συνδυασμό και με τα παραπάνω, δημιούργησαν ένα σύστημα κοινωνικής οικονομίας που άντεξε στον χρόνο και ικανοποιούσε τις ανάγκες της κοινότητας και των ανθρώπων της.

Σε αυτή την ανθρωπολογική και εθνογραφική μελέτη του Βασίλη Νιτσιάκου για το Πεκλάρι αναδεικνύονται ζητήματα που αφορούν ευρύτερα θεωρητικά αλλά και πραξολογικά ερωτήματα του κοινωνικού πεδίου. Μέσα από την έρευνα των ορεινών τοπικών κοινοτήτων, αναδεικνύονται ζητήματα όπως η συγκρότηση και η ανασυγκρότηση του χώρου και του χρόνου στη βάση μιας πιο βιώσιμης συνύπαρξης της κοινότητας, ζητήματα που έχουν να κάνουν με τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε το περιβάλλον, όχι στη βάση της ολοκληρωτικής εκμετάλλευσης αλλά σε αυτή της «βιώσιμης αειφορίας», δηλαδή της λελογισμένης χρήσης με σκοπό την επιβίωση της κοινότητας και του περιβάλλοντος, αλλά και ζητήματα που έχουν να κάνουν με μια διαφορετική θέσμιση της κοινωνικής ζωής και της παράστασης που έχουν τα άτομα και οι κοινότητες για τον εαυτό τους.

Βρισκόμαστε σε μια περίοδο που η πολιτική και σημασιολογική κρίση έχει οδηγήσει σε τεράστια αδιέξοδα τις κοινωνίες. Και γι' αυτό τον λόγο βλέπουμε τα τελευταία χρόνια να επιχειρούνται προσπάθειες μιας διαφορετικού τύπου οργάνωσης

της κοινωνικής ζωής, παρόλο που ακόμη βρισκόμαστε στην αρχή. Η τοποθέτηση της οικονομίας στο κέντρο του νοηματικού περιεχομένου των κοινωνικών σχέσεων αποδεικνύεται πλέον καταστροφική. Ο Νιτσιάκος με αυτό το βιβλίο δεν προσπαθεί να παρουσιάσει έναν παλαιό Κήπο της Εδέμ. Εξάλλου επισημαίνει ότι δεν μιλάμε για ιδανικές καταστάσεις αλλά για φαινόμενα προσαρμογής κι στρατηγικές επιβίωσης και αναπαραγωγής σε ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες. Ούτε φυσικά προτείνει μια επιστροφή στις ρίζες και στις εθνοκεντρικές αφηγήσεις της παράδοσης. Αντίθετα, κατά τη γνώμη μου, αυτό που δείχνει μέσα από την μελέτη των ορεινών κοινοτήτων είναι ότι όταν υπάρχει βούληση και επιθυμία, τα άτομα και οι κοινωνίες μπορούν να λειτουργήσουν σε μια διαφορετική βάση. Ότι η αλληλεγγύη και ο εξισωτισμός δεν αποτελούν αφηρημένες διακηρύξεις αλλά μπορούν να βρουν εφαρμογή στο κοινωνικοιστορικό πεδίο, ότι μια διαφορετικού τύπου οικονομία που βάζει στο επίκεντρο τον άνθρωπο και τις ουσιαστικές του ανάγκες μπορεί να πραγματοποιηθεί, ακόμη και μέσα σε συνθήκες ακραίας βαρβαρότητας.

Ο Νιτσιάκος, μέσα από την παρουσίαση των κοινοτήτων του Πεκλαρίου, βάζει τα δικά του ερωτήματα αναφορικά με μια τάση της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας που ενισχύει την άποψη περί κοινωνικής και πολιτισμικής κατασκευής του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά, πέρα από το πλούσιο επιστημονικό του ενδιαφέρον, βιβλία σαν και αυτό, ειδικά στη σημερινή συγκυρία, μπορούν να λειτουργήσουν ως σπέρμα γονιμοποιό για όσους αναζητούν μια άλλου τύπου κοινωνική θέσμιση και να συμβάλλουν στον διάλογο που έχει ανοίξει για το κατά πόσον οι κοινωνίες και τα άτομα είναι σήμερα ικανά να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και να τολμήσουν ουσιαστικές ρήξεις με στόχο μια πιο ελεύθερη ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων και μια άλλου τύπου κοινωνία.

Από το Κίνημα στην Κοινωνική Αυτοθέσμιση

Αντώνης Μπρούμας

Σήμερα βιώνουμε μία σύγκρουση, που διαχέεται σε όλες τις πτυχές του κοινωνικού. Στον έναν πόλο της σύγκρουσης, τον κυρίαρχο, βρίσκεται ο κόσμος των κρατών και του κεφαλαίου. Στον αντίπαλο πόλο τοποθετούνται τα κινήματα, οι σύγχρονες κοινωνίες σε κίνηση. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο αυτών κόσμων θα καθορίσει σε ποιες κοινωνίες θα ζήσουμε τον 21ο αιώνα, αν αυτές θα είναι καπιταλιστικές, αν θα είναι απελεύθερες ή αν θα έχουν εξωκείλει στον ολοκληρωτισμό. Έχουμε λοιπόν κάθε λόγο να είμαστε σήμερα με τα πληθυντικά κοινωνικά κινήματα, γιατί είναι τα υπαρκτά συλλογικά υποκείμενα που αποτελούν τον σύγχρονο αντικαπιταλιστικό πόλο και προωθούν την ριζοσπαστική κοινωνική αλλαγή.

Χαρακτηριστικά των Σύγχρονων Κοινωνικών Κινήματων

Τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα δομούνται γύρω από δύο κοινά χαρακτηριστικά : (α) την αντίθεση στη σύγχρονη δομή του συμπλέγματος κρατών – κεφαλαίου αλλά και σε όλες τις άλλες μορφές καταπίεσης, και (β) στην προαγωγή της άσκησης της κοινωνικής εξουσίας όχι ως διαχωρισμένης αλλά ως εμμενούς μέσα στην κοινωνία. Τα σύγχρονα κινήματα συγκροτούνται λοιπόν ως αντιεξουσιαστικά. Ενυπάρχουν ως δυνατότητα στην κοινωνία, όπως το αυτεξούσιο ενυπάρχει ως δυνατότητα στα άτομα. Είναι ροή, όχι καθεστώς. Το υποκείμενό τους είναι το αυτεξούσιο άτομο.

Τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα παίρνουν διάφορες επιμέρους μορφές συλλογικής οργάνωσης, όπως τη “μορφή – κίνημα”, τη “μορφή – σωματείο”, τη “μορφή – πλήθος”, τη “μορφή – κοινότητα”, τη “μορφή – παραγωγική δομή”, τη “μορφή – κοινά”. Έχουν τα χαρακτηριστικά κοινοτήτων αγώνα ή καλύτερα κοινωνικών κομματιών σε κίνηση. Αποπειρώνται τη συγκρότηση εναλλακτικών

κοινωνικοτήτων, που προεικονίζουν τις κοινωνικές σχέσεις του αύριο. Διαρρηγνύουν τις ταυτότητες, που συγκροτούνται μέσα από το υπάρχον πλαίσιο κυριαρχίας, και μέσω αυτών αναδύονται νέα συνεκτικά συλλογικά νοήματα, τα οποία δίνουν λιγότερο έμφαση σε ιδεολογίες και περισσότερο έμφαση σε κουλτούρες, κοινωνικότητες, αξίες και τρόπους ζωής. Οργανώνονται με τη μορφή οριζόντιων δικτύων στον χώρο και ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες και δεν παρουσιάζουν τη λειτουργική διαφοροποίηση ανάμεσα σε αντιπρόσωπους και αντιπροσωπευόμενους. Διαφοροποιούν τις δομές τους και καταμερίζουν εργασίες, συγκροτώντας συντονιστικά, επιτροπές, ομάδες εργασίας με κανόνες αποθεσμοποίησης της εξουσίας, όπως μικρή διάρκεια θητείας σε καίριες θέσεις, εναλλαγή των ρόλων, λογοδοσία, ανακλητότητα. Επικεντρώνουν στην αποδόμηση της συμβολικής διάστασης της κυριαρχίας και στη δημιουργία χώρων αυτονομίας.

Κινήματα & Κοινωνική Αυτοθέσμιση

Αν τα κοινωνικά κινήματα είναι το μέσο, η κοινωνική αυτοθέσμιση είναι ο σκοπός. Ωστόσο, κινήματα και κοινωνική αυτοθέσμιση δεν ταυτίζονται. Τα κινήματα μπορούν να αυτοπροσδιορίζονται και να έχουν δράση στο μέτρο που διατηρούν κάποια σχετικά όρια σε σχέση με το κοινωνικό σώμα, μολονότι τέτοια όρια είναι πολύ πιο ισχνά από ό,τι σε άλλες μορφές κοινωνικής εξουσίας. Η οριοθέτηση όμως οποιασδήποτε κοινωνικής εξουσίας από το κοινωνικό σώμα ανοίγει την πόρτα στην πιθανότητα δόμησης σχέσεων κυριαρχίας. Συνεπώς, το γκρέμισμα κάθε οριοθέτησης μεταξύ κινημάτων και κοινωνίας είναι το βασικό ζητούμενο. Εντούτοις, η ύπαρξη των ορίων κινημάτων / κοινωνίας δεν είναι δομικό στοιχείο των κινημάτων. Τα κινήματα αποτελούν ουσιαστικά τις μηχανές, που θέτουν ολόκληρες κοινωνίες σε κίνηση. Διαθέτουν το σπέρμα της κοινωνικής αυτοθέσμησης και με αυτό μπολιάζουν ολόκληρο το κοινωνικό σώμα. Ως κοινωνική αντιεξουσία είναι η πιο «ανθρώπινη» μορφή κοινωνικής εξουσίας, καθώς έχει ως καταστατικό σκοπό και τρόπο λειτουργίας την τελική αναίρεσή της, την εμμένεια στο κοινωνικό. Εφόσον συγκροτούν τους όρους για πανκοινωνικές

θεσμίσεις υλικά αυτόνομης άμεσης δημοκρατίας, τα κινήματα χάνουν το νόημά τους και αυτοδιαλύονται μέσα στο σώμα της κοινωνίας, μέχρι να δημιουργηθούν νέα κινήματα με ακόμη πιο προοδευτικό χαρακτήρα.

Η Κοινότητα Αγώνα ως το Κύτταρο της Κοινωνικής Αυτοθέσμησης

Όταν μιλάμε για μορφές κοινωνικής αυτοθέσμησης, συζητάμε για κοινωνικές σχέσεις. Τέτοιες σχέσεις δεν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως αυστηρά οικονομικές, πολιτικές ή πολιτιστικές αλλά πρέπει να ειδωθούν ως καθολικές κοινωνικότητες και τρόποι ζωής, που έχουν τις δικές τους ιδιαίτερες οικονομικές, πολιτικές ή πολιτιστικές διαστάσεις. Στην κοινωνική αυτοθέσμηση οι κοινωνικές σχέσεις είναι κοινοτικές, δηλαδή δομούνται σε ανθρώπινες κοινότητες. Στον καπιταλισμό τέτοιες κοινότητες συγκροτούνται εξ ανάγκης ως κοινότητες αγώνα για την υπεράσπιση των κοινοτικών τρόπων ζωής ενάντια στο σύμπλεγμα κρατών – κεφαλαίου. Σε αυτές τις σύγχρονες κοινότητες δομούνται οι σχέσεις εμπιστοσύνης, συνεργασίας και αλληλεγγύης, που είναι απαραίτητο θεμέλιο για τους αντικαπιταλιστικούς αγώνες.

Το Δημόσιο ως Κρατικό / Αγοραίο σε Κρίση

Ιστορικά, οι κοινότητες έπαιζαν τον πρωταρχικό, σε σχέση με το κράτος και την αγορά, ρόλο για τη διαχείριση των απαραίτητων για την κοινή ζωή πόρων και για την οργάνωση της κοινωνικής αναπαραγωγής. Η ανάδυση του καπιταλισμού και του νεωτερικού αστικού κράτους κατέστρεψε με τη βία τις κοινοτικές αυτές σχέσεις, προκειμένου να καταστήσει τους άλλοτε κοινούς πόρους αλλά και τα πρόσωπα απλές εισδοχές (input) στην παραγωγή εμπορευμάτων. Όμοια αντιμετώπιση επεφύλαξαν στις κοινότητες τα κομμουνιστικά κόμματα και ο κρατικιστικός σοσιαλισμός (Μπρ στη Ρωσία, Ζατρούγκα στην Ελλάδα). Στο επίπεδο των ιδεών το κυρίαρχο ιδεολόγημα της ανάπτυξης (οικονομικής / των παραγωγικών δυνάμεων) χρησιμοποιήθηκε για τον χαρακτηρισμό των κοινοτήτων των ανθρώπων ως ανασχετικού μοχλού της κοινωνικής προόδου, που έπρεπε συνεπώς να εξαλειφθεί, ώστε οι υλικές

ανάγκες των ανθρώπων να καλύπτονται με πιο αποτελεσματικό τρόπο από τους θεσμούς της καπιταλιστικής αγοράς ή/και του κράτους.

Σήμερα είμαστε υποχρεωμένοι να αναστοχαστούμε πάνω σε αυτή την επελθούσα κοινωνική αλλαγή. Η καταστροφή των αυτοθεσμιζόμενων ανθρώπινων κοινοτήτων και η όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση του κοινωνικού (και πλανητικού) μεταβολισμού από το κράτος και το κεφάλαιο δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Το δημόσιο, που είναι αναγκαίος όρος αναπαραγωγής του κοινωνικού, όπως επανανοηματοδοτήθηκε και κατασκευάστηκε με υλικούς όρους ως κρατικό ή ως λειτουργικό στοιχείο του ιδιωτικού, βρίσκεται σε κρίση. Η κρίση αυτή αντανακλάται πια με απειλητικούς όρους στη σχέση των ανθρώπινων κοινωνιών με τα οικοσυστήματα.

Το Δημόσιο ως Κοινό

Σε αυτό ακριβώς το κενό κοινωνικής (ανα)παραγωγής, δηλαδή στις ρωγμές και στις αντιφάσεις του κυρίαρχου παραδείγματος, αναδύονται τα σύγχρονα κινήματα και οι κοινότητες (ανα)παραγωγής κοινών αγαθών, για να πειραματιστούν με νέες μορφές κοινωνικής αυτοθέσμησης και να ανοίξουν για τις κοινωνίες προοπτικές εξόδου από τον καπιταλισμό. Μέσα από τα κινήματα και τους κοινωνικούς αγώνες αναδεικνύεται ένα νέο νόημα του δημοσίου, το δημόσιο ως Κοινό, δηλαδή ως αυτό που μοιραζόμαστε και συνδιαχειριζόμαστε. Μία τέτοια σύλληψη του δημοσίου είναι εντελώς διάφορη του κρατικού / αγοραίου ψευδεπίγραφου δημοσίου, που κυριαρχεί. Είναι κοινωνικά δίκαιη, γιατί επιβάλλει την ίση πρόσβαση των πολιτών στα κοινά αγαθά. Είναι χειραφετητική, επειδή αναθέτει καθήκοντα για την (ανα)παραγωγή από τους πολίτες των κοινών αγαθών. Είναι (αμεσο)δημοκρατική, διότι προϋποθέτει την άμεση συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση των κοινών αγαθών. Είναι οικολογική, καθώς υπερτονίζει τη σχέση αμοιβαίας εξάρτησης όλων από τα κοινά αγαθά και, συνεπώς, προωθεί τη χρηστή διαχείρισή τους για τις παρούσες και μελλοντικές γενιές σε αντιδιαστολή με την σήμερα κυρίαρχη τραγωδία της εξάντλησης των κοινών αγαθών από το κεφάλαιο με σκοπό το κέρδος.

Κοινά Κοινωνικής (Ανα)παραγωγής

Όταν μιλάμε για κοινότητες (ανα)παραγωγής κοινών αγαθών δεν αναφερόμαστε απλώς σε πόρους αλλά σε κοινωνικές σχέσεις. Τρία χαρακτηριστικά έχει κάθε θεσμοποίηση Κοινών :

- Συσσώρευση ενός κοινού πόρου, υλικού, κοινωνικού ή διανοητικού.
- Συσσώρευση κοινωνικοποιημένης εργασίας, βασιζόμενης δηλαδή στη συνεργασία.
- Συγκρότηση μίας κοινότητας ανθρώπων, που αναπαράγει και διαχειρίζεται τον κοινό πόρο.

Σε μία εποχή που το σύμπλεγμα κρατών – κεφαλαίου αδυνατεί να διασφαλίσει την κοινωνική αναπαραγωγή για μεγάλες κοινωνικές ομάδες και καταστρέφει τις δημιουργικές δυνάμεις του κόσμου της εργασίας μέσα από σχέσεις κυριαρχίας και εκμετάλλευσης, παρατηρούμε την επιστροφή των Κοινών στην πρώτη γραμμή της σύγκρουσης :

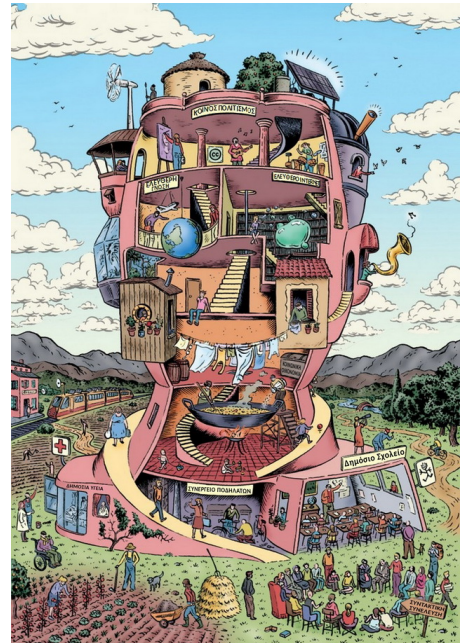
- Καλλιεργήσιμες εκτάσεις (Κίνημα Ακτημόνων Αγροτών – Βραζιλία).
- Αρδεύσεις (acequias – Νέο Μεξικό, ΗΠΑ).
- Ψαρότοποι (Maine, ΗΠΑ).
- Δάση (2,5% των Δασών της Σουηδίας).
- Σπόροι (Πελίτι, Αιγίλοπας).
- Αστικός δημόσιος χώρος (καταλήψεις, κοινωνικοί χώροι, κοινοτικά πάρκα).
- Κινήματα κοινοτικής στέγασης (Λατινική Αμερική, Ισπανία, Βέλγιο).
- “Κοινοποίηση” δημοσίων υπηρεσιών (Κίνηση 136 για το Νερό, Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Διαχείριση των Απορριμάτων).
- Εξεγερμένοι δήμοι, κομμούνες και άλλες μορφές λαϊκής εξουσίας (Ροτζάβα, Τσιάπας, Βενεζουέλα).
- Ασύρματα κοινοτικά δίκτυα επικοινωνιών (Guifi – Ισπανία, AWMN – Ελλάδα, Sarantaporo.gr – Ελλάδα).
- Ραδιοφωνικοί Κοινοτικοί Σταθμοί (98FM, 1431, ΈντασηFM –

Ελλάδα)

- Ανοιχτά Πρότυπα και γλώσσες προγραμματισμού (TCP / IP, ODF, http).
- Ελεύθερο Λογισμικό (Apache, Linux κτλ).
- Wikipedia.
- Δίκτυα Ομότιμης Ανταλλαγής Αρχείων.
- Ψηφιακό Περιεχόμενο με Άδειες Copyleft.
- Βιβλιοθήκες και επιστημονικά περιοδικά ανοιχτής πρόσβασης.
- Ομότιμη Χρηματοδότηση (Πλατφόρμες Crowdsourcing).

Για την κατανόηση της σημασίας των Κοινών στη ζωή μας μπορούμε να κάνουμε ένα μικρό τεστ, κατατάσσοντας όποιες ανάγκες μας καλύπτουμε μέσα από αχρήματες κοινότητες στη σφαίρα των Κοινών. Υπολογίζεται ότι παγκοσμίως 2 δις ανθρώπων εξαρτούν μέρος της επιβίωσής τους από τα Κοινά. Ωστόσο, οι παραγόμενες αξίες χρήσης από τέτοιες κοινότητες δεν καταμετρώνται από την οικονομική ψευδοεπιστήμη, γιατί δεν παράγουν κέρδος, κατατάσσονται στην άτυπη (informal) οικονομία και επιβάλλονται ως αόρατες για τον δημόσιο διάλογο. Η τάση απεξάρτησης από τα Κοινά και εξάρτησης αυξανόμενων πλευρών της ζωής μας από το κεφάλαιο και το κράτος δεν είναι χωρίς επιπτώσεις. Όσο πιο πολύ υπάγονται στον μεταβολισμό του κεφαλαίου, τόσο περισσότερο οι κοινωνίες βιώνουν τις κρίσεις του κεφαλαίου ως δικές τους κρίσεις, όπως και τελικά πράγματι είναι. Μπορούμε να αντιστρέψουμε την τάση αυτή, απεξαρτούμενοι σταδιακά από το κεφάλαιο και το κράτος. Θα γνωρίζουμε ότι κερδίζουμε όταν καλύπτουμε όλο και περισσότερες ανάγκες μας μέσα από τα Κοινά.

«Κοινοποίηση» Δημόσιων Υπηρεσιών

Ως δημόσια χαρακτηρίζονται όσα αγαθά είναι αναγκαία για την αξιοπρεπή διαβίωση των ανθρώπων. Στις σύγχρονες αστικοποιημένες κοινωνίες η πρόσβαση της πλειοψηφίας των ανθρώπων στα δημόσια αγαθά δεν είναι άμεση αλλά διαμεσολαβείται από κρατικούς οργανισμούς ή ιδιωτικές επιχειρήσεις και εμπλέκει τη χρήση πολύπλοκων υποδομών και επιστημονικά εξειδικευμένου προσωπικού. Αν συμφωνούμε ότι η διαχείριση τέτοιων αγαθών πρέπει να γίνεται από κοινότητες (ανα)παραγωγής Κοινών, όπως περιγράφηκε παραπάνω, τότε θα πρέπει να αποδεχθούμε ότι και οι κρατικά παρεχόμενες υπηρεσίες για την πρόσβαση στα δημόσια αγαθά θα πρέπει να μετασχηματιστούν με βάση την λογική των Κοινών. Ιδιωτικά ή κρατικά παρεχόμενες υπηρεσίες, που “κοινοποιούνται”, φέρουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Απουσία ιδιωτικού κέρδους, λειτουργία με αποκλειστικό σκοπό την κοινή ωφέλεια.
- Καθολική πρόσβαση.
- Προστασία του κοινού αγαθού με όρους αειφορίας.
- Χαρακτηρισμός του κοινού αγαθού και των υποδομών της δημόσιας υπηρεσίας ως πραγμάτων “κοινής χρήσης”, εκτός ανταλλαγής και εκτός αγοράς.
- Θεσμοποιημένες οδοί συμμετοχής των πολιτών – χρηστών στη διαχείριση της δημόσιας υπηρεσίας.

Ζούμε στη χώρα, που επί πολλούς μήνες η πρώην κρατική τηλεόραση παρήγαγε πρόγραμμα με όρους κοινότητας αναπαραγωγής του κοινού της πληροφόρησης και με την ενεργό συμμετοχή της κοινωνίας. Η καθολική επανακρατικοποίησή της αναίρεσε τον χαρακτήρα της ως “κοινοποιημένης” υπηρεσίας και αποτέλεσε οπισθοδρόμηση από την εντυπωσιακή αυτή κατάκτηση των εργαζομένων στην ΕΡΤ και των κινημάτων. Αποτελεί λοιπόν σοβαρό διακύβευμα για τα κινήματα να επιβάλλουν την επαναλειτουργία της ΕΡΤ με πολύ συγκεκριμένους και θεσμοποιημένους τρόπους συμμετοχής των πολιτών τόσο στη διαχείριση του οργανισμού όσο και στην παραγωγή του ίδιου του προγράμματός της. Αντίστοιχα, οι εργαζόμενοι της ΕΡΤ πρέπει να αντιληφθούν πως, πέρα από το αναφαίρετο δικαίωμα να εξασφαλίζουν τα προς το ζην μέσα από την εργασία τους, παρέχουν στην κοινωνία το θεμελιώδες αγαθό της πληροφόρησης, το αγκάλιασμα του οποίου από τα κινήματα και τους ενεργούς πολίτες αποτελεί εχέγγυο ότι το αποτέλεσμα της εργασίας τους θα το καρπώνεται η κοινωνία και δεν θα υπηρετεί αλλότρια συμφέροντα ισχυρών ιδιωτών – παικτών ή της εκάστοτε κρατικής γραφειοκρατίας ή ακόμη της διοικητικής γραφειοκρατίας του οργανισμού. Η ανάδειξη άλλωστε της αξίας της εργασίας τους έγινε μέσα από τους κοινωνικούς αγώνες από τους ίδιους, τα κινήματα και την κοινωνία. Η διαδικασία «κοινοποίησης» της πρώην κρατικής τηλεόρασης πρέπει να συνεχιστεί.

Όπως δείχνει η εμπειρία, η “κοινοποίηση” των κρατικών υπηρεσιών παροχής δημόσιων αγαθών είναι μια συγκρουσιακή διαδικασία, που επιβάλλεται από τα κάτω. Αποτελεί την απάντηση της κοινωνίας στην αντίρροπη διαδικασία απαλλοτριωτικής συσσώρευσης από το κεφάλαιο κάθε δημοσίου αγαθού. Πρόκειται για αγώνα επιβίωσης των κοινωνιών ενάντια σε μία μετάλλαξη του κεφαλαίου, που θέτει υπό αμφισβήτηση την ίδια την κοινωνική αναπαραγωγή. Η διαδικασία της «κοινοποίησης» πρώην κρατικών υπηρεσιών οφείλει να καταλαμβάνει με επιθετικούς όρους όσα κενά αφήνει πίσω της η υποχώρηση του κράτους πρόνοιας και η ιδιωτικοποίηση των κρατικών δομών.

Τέτοια παραδείγματα από τα κάτω πρωτοβουλιών για την

«κοινοποίηση» δημοσίων υπηρεσιών στην Ελλάδα είναι τα κοινωνικά ιατρεία, που δομούνται με τέτοιους πολιτικούς όρους και σκοπούς «κοινοποίησης» της δημόσιας υγείας, κοινωνικές και συνεταιριστικές δομές εκπαίδευσης, η «Κίνηση 136» για το νερό της Θεσσαλονίκης, ο συνεταιρισμός “ΜΟΙΚΟΝΟΣ” για την κοινωνική διαχείριση των απορριμμάτων της Μυκόνου, το ασύρματο κοινοτικό δίκτυο «SARANTAPORO.GR» στην Ελασσόνα κ.α. Τα παραδείγματα αυτά δείχνουν πως η επιστροφή στο παρελθόν της εναπόθεσης των ελπίδων κοινωνικής σωτηρίας στο κράτος όχι μόνο δεν είναι δυνατή αλλά δεν είναι ούτε και επιθυμητή. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν το αντίπαλο δέος στην ιδιωτικοποίηση των δημοσίων αγαθών και τη βάση για βαθιούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς πέρα από τον καπιταλισμό.

Αντιεξουσιαστική Οικονομία

Οι κοινότητες (ανα)παραγωγής Κοινών και τα εγχειρήματα “κοινοποίησης” δημόσιων υπηρεσιών δεν επαρκούν για την εξασφάλιση της υλικής αυτονομίας των κινημάτων και της κοινωνίας από τον κόσμο των κρατών και του κεφαλαίου. Στα όρια μεταξύ της σφαίρας των Κοινών και της σφαίρας της καπιταλιστικής αγοράς δημιουργούνται χώροι, η οικειοποίηση των οποίων απαιτεί τέτοια ένταση εργασίας, ώστε αυτή σε συνθήκες παντοκρατορίας του εμπορεύματος και του χρήματος να μην μπορεί να καλυφθεί από τους αγωνιστές των κινημάτων, εκτός αν λάβουν χώρα μετασχηματισμοί, όπως το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα. Τέτοιοι χώροι είναι όμως αναγκαίο να καλυφθούν επιθετικά από τα κινήματα, καθώς οριοθετούν τη σφαίρα των Κοινών από την αγορά και λειτουργούν ενισχυτικά στην επέκτασή της.

Για την κάλυψη τέτοιων χώρων από τα κινήματα είναι απαραίτητη η υιοθέτηση και ο πολλαπλασιασμός παραγωγικών εγχειρημάτων αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας. Τέτοια εγχειρήματα συνεχίζουν να παραμένουν στο πεδίο της ανταλλακτικής οικονομίας. Επιπλέον, συνεχίζουν να κυριαρχούνται από τις κεφαλαιοκρατικές δυνάμεις / σχέσεις παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης, δηλαδή να υπάγονται στους καταπιεστικούς νόμους του ανταγωνισμού και στον καπιταλιστικό νόμο της αξίας.

Εντούτοις, τα εγχειρήματα αυτά αποτελούν ένα βήμα μπροστά για πολλούς λόγους. Κατ' αρχάς, προάγουν σχέσεις αμοιβαιότητας, συνεργασίας και αλληλεγγύης των εργαζομένων μεταξύ τους και με τις κοινότητες των καταναλωτών. Επιπλέον, σε τέτοια εγχειρήματα η μισθωτή και εξαρτημένη εργασία δύναται να παραχωρεί τη θέση της σε οριζόντιες και δημοκρατικές σχέσεις (συν)εργασίας, με τελικό στόχο – πρόταγμα την εξάλειψη της κυριαρχίας και της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Ακόμη, η δημοκρατία στους χώρους δουλειάς, η πρόσωπο με πρόσωπο σχέση με τους καταναλωτές, η απαγόρευση της διανομής κερδών και ο σταθερός προσανατολισμός στην ικανοποίηση των κοινωνικών και οικολογικών αναγκών δύνανται να αίρουν την αλλοτρίωση του εργαζομένου ως προς το περιεχόμενο και το προϊόν της εργασίας, που αναπαράγεται στις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής.

Καμία όμως τύχη δε θα έχουν τέτοια εγχειρήματα, αν δεν υιοθετούν βαθιά πολιτικό χαρακτήρα, με συνείδηση φυσικά της μεταβατικής φύσης τους. Έτσι, τα παραγωγικά εγχειρήματα της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας έχουν νόημα μόνο ως προσάρτημα και δομή του ευρύτερου αντικαπιταλιστικού κινήματος. Ενώ δηλαδή μέχρι σήμερα τα κινήματα οργανώνονταν χωρικά σε συνελεύσεις και ελεύθερους κοινωνικούς χώρους, οι κολεκτίβες της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας μπορούν και πρέπει να γίνουν τα νέα κύτταρα των κινημάτων στον κοινωνικό ιστό και να λειτουργούν με πολιτικούς / κινηματικούς όρους σε κάθε γειτονιά και χωριό, βαθαίνοντας την κοινωνική απεύθυνση των κινημάτων. Με δυο λόγια, η αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία δεν έχει κανένα πολιτικό νόημα, αν δεν είναι αντιεξουσιαστική, δηλαδή προσάρτημα και επέκταση των κινημάτων μας μέσα στον κοινωνικό χώρο / χρόνο.

Για μία Δημοκρατία των Κοινών

Ο Μάρρεϋ Μπούκτσιν αποδεικνύεται εκ των υστέρων ότι μάλλον είχε δίκιο. Η κρίση της παγκοσμιοποιημένης καπιταλιστικής αγοράς και των κρατών – προσαρτημάτων της δημιουργεί κοινωνικές καταστροφές και φυγόκεντρες τάσεις πίσω στο τοπικό για λόγους επιβίωσης. Καθώς οι άνθρωποι επανασυγκροτούν τον

κοινωνικό ιστό, τοπικοποιούν τις οικονομίες τους και πειραματίζονται με εναλλακτικές κοινωνικές σχέσεις, τίθεται ξανά το πολιτικό ζήτημα, το ζήτημα του ποιος αποφασίζει, το ζήτημα της πραγματικής -της άμεσης- δημοκρατίας.

Κατ' αρχάς, οφείλουμε να πούμε ότι το αίτημα για πραγματική δημοκρατία των σύγχρονων κινημάτων αποτελεί ταξικό φαινόμενο. Άμεση δημοκρατία δε ζητούν αυτοί που αυτοτοποθετούνται εντός των τειχών και θεωρούν πως τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους λίγο ως πολύ τις λύνει το κράτος και η αγορά. Η άμεση δημοκρατία αποτελεί διακαή πόθο όσων βρίσκονται εκτός των τειχών, όσων δηλαδή ελέγχουν ελάχιστα ως καθόλου -και ως εκ τούτου επιθυμούν να συλλογικοποιήσουν- τις συνθήκες επιβίωσης και ευημερίας τους. Περαιτέρω, οφείλουμε να πούμε ότι άμεση δημοκρατία χωρίς όρους υλικής αυτονομίας δε μπορεί να υπάρξει. Κοινωνικές θεσμίσεις για την υλική αυτονομία των κοινοτήτων αναφέρθηκαν παραπάνω. Ωστόσο, η διασφάλιση της υλικής αυτονομίας δεν προηγείται της θέσμησης αμεσοδημοκρατικών δομών και τούμπαλιν αλλά αμφότερα τελούν σε παράλληλη διαλεκτική σχέση. Κοινώς, όπως λένε οι Ζαπατίστας, τους δρόμους τους ανοίγουμε περπατώντας.

Η Συγκρότηση του Πολιτικού Πόλου των Κινήματων

Τα κοινωνικά κινήματα δε θα πραγματώσουν ποτέ τη συντηρητική νοητική κατηγορία του μαρξικού επαναστατικού υποκειμένου. Και αυτό γιατί οι συνθέσεις τους, οι συνθέσεις της πραγματικής ζωής, δεν οδηγούν σε χιλιαστικές ουτοπίες αλλά μπορούν μόνο να μετατοπίζουν τα επίπεδα των κοινωνικών αντιθέσεων. Περαιτέρω, γιατί οι δομήσεις τους δεν μιμούνται την μονολιθικότητα του αντίπαλου πόλου κρατών / κεφαλαίου αλλά είναι πληθυντικές, δημοκρατικές και εγκολπώνουν τη διαφωνία και τη διαφορετικότητα ως στοιχεία της σύστασής τους. Η πολυμορφία, η πληθυντικότητα και η έντονη εσωτερική διαφοροποίηση των κινημάτων αποτελούν λοιπόν τα πρώτα θετικά δείγματα της προεικόνισης ενός άλλου κόσμου, πιο ελεύθερου, δίκαιου και δημοκρατικού. Την ίδια όμως ώρα, τα χαρακτηριστικά αυτά θέτουν ορισμένους περιορισμούς στις δυνατότητες των κινημάτων να

κυκλοφορούν και να σωρεύουν την κοινωνική τους εξουσία, δημιουργούν μία εικόνα μερικότητας και μη σύνδεσης των κοινωνικών αγώνων και, έτσι, αδυνατίζουν την εικόνα της κοινωνίας για τις προοπτικές τους και την παρεπόμενη κοινωνική τους διεισδυτικότητα.

Αν οι αγωνιστές των κινημάτων επιθυμούμε να έχουμε στοιχειώδεις όρους επιτυχίας και, κυρίως, αν θέλουμε να ανοίξουμε απτές προοπτικές για την κοινωνία, ώστε οι δικές μας κοινωνικότητες να αποκτήσουν ορμή χιονοστιβάδας, στην κοινωνική αναμέτρηση με τον αντίπαλο πόλο κρατών / κεφαλαίου τα κινήματα θα πρέπει να γίνουν πιο αποτελεσματικά στην κυκλοφορία και τη συσσώρευση της κοινωνικής τους εξουσίας. Και θα πρέπει να τα καταφέρουμε όλα αυτά, δίχως να αφομοιωθούν τα ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά των κινημάτων μας, χωρίς δηλαδή να υιοθετήσουμε τα οργανωτικά χαρακτηριστικά της ιεραρχικής γραφειοκρατίας του κράτους και των επιχειρήσεων, την ομοιογένεια των εμπορευματικών σχέσεων και τις κυριαρχικές τάσεις διαχωρισμένων από την κοινωνία εξουσιών.

Τρεις στρατηγικές προτείνονται από τον γράφοντα σε αυτή την κατεύθυνση:

Θετικές δικτυακές εξωτερικότητες (network effects): Τα σύγχρονα κινήματα δομούνται γύρω από συγκεκριμένους κοινωνικούς αγώνες και στόχους πάλης. Κινδυνεύουν έτσι να δίνουν προς την κοινωνία μία επίπλαστη εικόνα μερικότητας, που αδυνατίζει τη διεισδυτικότητά τους. Εντούτοις, η εικόνα αυτή μερικότητας είναι επίπλαστη, ακριβώς γιατί ο κόσμος των κινημάτων έχει κοινές αφετηρίες, στόχους και πρακτικές αλλά χτίζει και ενιαίες κοινωνικότητες και κοινότητες αγώνα. Επομένως, η συνεχής δόμηση νέων κινημάτων και η κάλυψη κάθε πτυχής του κοινωνικού δεν είναι μόνο επιθυμητή αλλά και αναγκαία, αφού προσφέρει θετικές εξωτερικότητες στα κινηματικά δίκτυα, εξυφαίνοντας όλο και εκτενέστερα τον ιστό τους στο κοινωνικό σώμα. Το δίκτυο των κινημάτων, στον ιστό του οποίου υφαίνονται συνεχώς καινούργια «μάτια», είναι το σύγχρονο συλλογικό υποκείμενο, που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της

αντικαπιταλιστικής πάλης, της πάλης δηλαδή ενάντια σε μία κυριαρχία του κεφαλαίου που διαχέεται με όρους κυβερνησιμότητας σε κάθε πτυχή του κοινωνικού. Η απόδοση λοιπόν κρίσιμης μάζας στα κινήματα περνά μέσα από την θετική επίδραση που έχει η συνεχής δημιουργία, επέκταση και συντονισμός των επιμέρους κινήματων.

Κοινωνικά Μέτωπα: Έχει περάσει εδώ και δεκαετίες ανεπιστρεπτί η εποχή που η κυριαρχία του κεφαλαίου και του εμπορεύματος περιοριζόταν πίσω από τις πύλες των εργοστασίων. Έχοντας διαχυθεί σε όλες σχεδόν τις πτυχές του κοινωνικού, το κεφάλαιο μεταβολίζει τις κοινωνίες και τα οικοσυστήματα σύμφωνα με τις νομοτέλειές του, καταστρέφοντας τις υπάρχουσες μορφές ζωής. Η διαδικασία αυτή, που ονομάζεται νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός, επηρεάζει αρνητικά -μολονότι με διαφορετικούς όρους- τη ζωή όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως τάξης ή κοινωνικής ομάδας. Το ζήτημα σήμερα δεν είναι η δημιουργία κοινωνικών μετώπων ενάντια στην καπιταλιστική παντοκρατορία, αφού τέτοια μέτωπα είναι πια αντικειμενικό γεγονός. Το ζήτημα είναι πώς οι κοινωνικές δυνάμεις των κινήματων, που συσπειρώνουν τους καταπιεζόμενους / εξεγειρόμενους και τα πιο προοδευτικά κοινωνικά κομμάτια, θα ηγεμονεύουν μέσα σε αυτά τα μέτωπα και θα τα εκτρέπουν κάθε φορά στις ατραπούς της καταστροφής κρατών / κεφαλαίου, σε μετακαπιταλιστικές κοινωνίες ελευθερίας, κοινωνικής δικαιοσύνης και άμεσης δημοκρατίας. Στα διάχυτα αυτά μέτωπα δεν παίζουμε φυσικά μπάλα μόνοι αλλά έχουμε απέναντί μας τις δυνάμεις του ολοκληρωτισμού, που σηκώνουν κεφάλι. Δεν επιτρέπουμε λοιπόν στους εαυτούς μας ποτέ να μένουμε εκτός των κοινωνικών συγκρούσεων και των κοινωνικών διεργασιών στο όνομα οποιασδήποτε ιδεολογικής καθαρότητας. Οι καιροί είναι γόνιμοι και οφείλουμε να σηκώσουμε το γάντι.

Αντιθετική αυτονομία: Το εγχώριο ανταγωνιστικό κίνημα δομήθηκε εδώ και δεκαετίες με όρους αντιθετικής ετερονομίας απέναντι στο Ελληνικό κράτος και στο κεφάλαιο. Δεν κατάφερε να δομήσει έναν αυτόνομο και διακριτό πολιτικό πόλο και να επιβάλλει μακρο-κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Ο ετεροκαθορισμός των

αγώνων με μόνο κριτήριο την αντίθεσή μας στην κυριαρχία δεν πάύει να είναι ετεροκαθορισμός και όχι κίνημα με όρους αυτονομίας, οδηγώντας διαρκώς σε κυκλικές ομφαλοσκοπήσεις και συρρικνώσεις. Η δε ρευστοποίηση και αναδιάταξη του εγχώριου συστήματος κυριαρχίας, που έχει επιφέρει η κρίση κοινωνικής αναπαραγωγής, δε μπορεί να αντιμετωπίζεται με τις συνταγές του παρελθόντος, που έχουν εξαντλήσει προ πολλού τον ιστορικό τους ρόλο, αλλά επιβάλλει την επανατοποθέτηση από την πλευρά των κινημάτων. Ζητούμενο λοιπόν για αυτή την επανατοποθέτηση είναι η συγκρότηση ενός πολιτικού πόλου αυτόνομου από τις δυνάμεις της αντιπροσώπευσης και με δική του αυτόνομη ατζέντα κοινωνικών μετασχηματισμών, που δεν θα εξαντλείται στην αντιπαράθεση με την καταστολή. Η αντιθετική μεν, αυτονομία δε, των κινημάτων είναι ο δρόμος, για να αλλάξουμε τα πράγματα.

Συνέντευξη: Cooperativa Integral Catalana

Συνέντευξη: Αντώνης Μπρούμας

CIC: Θα ξεκινήσω την παρουσίαση της CIC με το κάλεσμα για ολοκληρωμένη επανάσταση [call for integral revolution]. Το κάλεσμα απευθύνεται λοιπόν προς όλους τους φίλους της CIC και τις αντίστοιχες πρωτοβουλίες και αποτελεί έκκληση για μια ολοσχερή επανάσταση, για μια κοινωνική επανάσταση με την έννοια της αλλαγής των κοινωνικών δομών, της αυτοοργάνωσης, ώστε να αλλάξουμε κι εμείς οι ίδιοι ως άτομα και υποκείμενα.

B: Ποια είναι η σημασία του «integral»;

CIC: Η ιδέα της αναδόμησης της ζωής, της συνολικής κοσμοθεώρησης, της ζωής ως ακέрайου όλου, ώστε οι προσεγγίσεις αυτοοργάνωσης και αναδόμησης να γίνονται με γνώμονα αυτή τη

συνολική οπτική.

B: Με το όραμα να αλλάξει η κοινωνία ως σύνολο και όχι να μείνουμε ως νησίδες;

CIC: Να ανοίξει ο δρόμος ώστε να αλλάξει η κοινωνία και να αναδομηθούν οι κοινότητες ώστε να παράγονται όλα τα αναγκαία στην κοινότητα.

B: Πώς κινείται λοιπόν η Cooperativa Integral Catalana προς αυτή την κατεύθυνση της κοινωνικής επανάστασης;

CIC: Η κύρια γραμμή, ένα από τα κύρια σημεία είναι η προώθηση και η διεύρυνση της αυτοδιαχείρισης και της αυτοοργάνωσης, σε δυο επίπεδα: το ένα είναι η δόμηση των κοινών βάσει συνελεύσεων, κοινών ομάδων εργασίας ώστε να αναπτυχθεί αυτό το νέο όραμα για τον κόσμο και οι αντίστοιχες πρακτικές. Οι ομάδες εργασίας υλοποιούν τις στρατηγικές της συνέλευσης και από εκεί χτίζουμε εργαλεία και βέλτιστες πρακτικές για μοίρασμα με όλες τις επιμέρους συλλογικότητες που από κοινού συμβάλλουν σε αυτό το δίκτυο. Το επίπεδο των κοινών λοιπόν, και το επίπεδο των αυτόνομων συλλογικοτήτων που επιλέγουν πώς θέλουν να συσχετίζονται με άλλους, τι θέλουν να αλλάξουν. Όλα τα δίκτυα ωστόσο έχουν την ίδια βάση, τις ίδιες αρχές που μοιραζόμαστε όλοι.

B: Η CIC Πρόκειται λοιπόν για ένα δίκτυο από κοοπερατίβες που εργάζονται αυτόνομα, αλλά μοιράζονται τις ίδιες αρχές;

CIC: Ναι. Από τη μια έχουμε το πρόβλημα ότι ως συνεταιριστικό μοντέλο είναι απαρχαιωμένο, γιατί είναι συνδεδεμένο με την κρατική νομιμότητα. Υπάρχει λοιπόν ένα όριο. Ωστόσο, η CIC χρησιμοποιεί αυτή τη νομιμοποίηση για να βρει τα νομικά και

άλλα εργαλεία που θα βοηθήσουν τα επιμέρους project.

B: Έχετε ιδρύσει λοιπόν τέσσερις-πέντε κοοπερατίβες νόμιμα ώστε να προσφέρουν υποστήριξη και προστασία σε άλλες, για παράδειγμα ως προς οικονομικές δραστηριότητες. Ποιες είναι οι παραγωγικές δραστηριότητες αυτή τη στιγμή, τι παράγετε;

CIC: Από τη μια έχουμε την παραγωγή των αυτόνομων project, όπως όλων των ειδών υπηρεσίες, γεωργικές εργασίες, δραστηριότητες παραγωγής και αναπαραγωγής. Για παράδειγμα, υπάρχουν project για την εκπαίδευση, π.χ. σχολεία εκτός του συμβατικού συστήματος παιδείας.

B: Έχετε λοιπόν σχολείο, δασκάλους, μαθητές. Είναι ανοιχτό για τον κόσμο;

CIC: Στο σχολείο συμμετέχουν οικογένειες, παιδιά και οι λεγόμενοι 'συνοδοί', δηλαδή οι καθηγητές, αλλά όχι με την αυστηρή έννοια του όρου.

B: Είναι σαν κοοπερατίβα, λοιπόν, κοοπερατίβα οικογενειών για να εξασφαλίσουν την εκπαίδευση των παιδιών τους. Τι ηλικίας είναι τα παιδιά;

CIC: Εξαρτάται από το νομικό πλαίσιο. Στην Καταλωνία είναι πιο εύκολο να ιδρύσεις σχολεία για παιδιά έως έξι ετών. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, από την ηλικία 6 έως 12 τα πράγματα είναι νομικά πιο δύσκολα, αλλά υπάρχουν ορισμένες πρωτοβουλίες, αν και λιγότερες. Όσον αφορά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τώρα ξεκινούν οι εμπειρίες.

B: Έχετε κάποιο άλλο παράδειγμα δραστηριοποίησης;

CIC: Υπάρχουν πολλά μικρότερα επιμέρους projects, όπως υπηρεσίες μετάφρασης, μουσικοί, θεραπευτές. Υπάρχουν μεγαλύτερες ομάδες με περισσότερα άτομα, ενώ άλλοι στρέφονται σε γεωργικές δραστηριότητες. Εγώ μένω με άλλα άτομα σε ένα γεωργικό project.

B: Μπορείς να περιγράψεις το Ca l'Afou, την έκταση ενός παλιού

εργοστασίου που έχει αγοράσει η κοοπερατίβα;

CIC: Το Ca l'Afou ήταν έκτασης γης με παλιά βιομηχανίες υφαντουργίας που εγκαταλείφθηκε πολλά χρόνια πριν. Έτσι, βρήκαμε την ευκαιρία να συστήσουμε μια κολεκτίβα αγοραστών και κάναμε την απαραίτητη συμφωνία με τον ιδιοκτήτη ώστε να το αγοράσουμε σε βήματα.

B: Ωστόσο, έχετε ήδη καταλάβει την έκταση.

CIC: Ναι, υπάρχει μια κολεκτίβα που έχει ήδη ξεκινήσει εκεί κάποιες πρωτοβουλίες, όπως για παράδειγμα το εργοστάσιο ζυθοποιίας, ξυλουργείο και μεταλλουργείο.

B: Ο στόχος είναι η αυτάρκεια, λοιπόν;

CIC: Αυτάρκεια, αλλά με την εσωτερική συνεργασία των κατάλληλων πρωτοβουλιών. Από την άλλη, έχουμε την ιδέα να καταλάβουμε ένα σπίτι, τριάντα διαμερισμάτων, ως μέρος της κολεκτιβοποίησης, τα οποία ο κόσμος θα έχει δικαίωμα χρήσης, αλλά όχι εκμετάλλευσης κερδοσκοπικά. Όχι για ενοίκιο, για παράδειγμα. Πληρώνεις ένα μικρό ποσό και μπορείς για απεριόριστο χρονικό διάστημα να μένεις εκεί, πληρώνοντας αναλογικά τη συνεισφορά σου για τα έξοδα του κτιρίου. Το διαμέρισμα παραμένει στη συνέλευση.

B: Φτιάξατε λοιπόν ένα ταμείο μέσω της κολεκτίβας και αγοράσατε το σύμπλεγμα.

CIC: Στην πόλη έχουμε το project Roig21, ένα σύμπλεγμα διαμερισμάτων που προς το παρόν νοικιάζουμε, αλλά υπάρχει και η προοπτική να αγοραστεί από την κοινότητα.

B: Ακολουθεί λοιπόν τη λογική των κοινών, της κοινής συνεύρεσης ανθρώπων για να λύσουν το πρόβλημα της στέγασης. Ζουν και συλλογικά;

CIC: Εδώ υπάρχει το πρόβλημα των διαπροσωπικών σχέσεων και λοιπά. Σε αυτό το διαμέρισμα, υπάρχει η πτυχή των κοινών και της κοινής ζωής, αλλά ο καθένας έχει την ιδιωτική του ζωή.

Υπάρχουν χώροι κοινοί και ιδιωτικοί.

B: Από ό,τι κατάλαβα λοιπόν, υπάρχει η κοοπερατίβα Cooperativa Integral Catalana στην περιοχή της Καταλονίας στην οποία μπορούν να συμμετέχουν άτομα ή ομάδες. Ποιος είναι ο αριθμός των συμμετεχόντων;

CIC: Έχουμε 2000 μέλη που έχουν εταιρική σχέση με την κοοπερατίβα, αλλά και άλλους που συμμετέχουν σε εθελοντική βάση. Υπάρχουν κολεκτίβες αυτοοργάνωσης τοπικά στην περιοχή και κολεκτίβες αυτοοργανωμένες μέσω λαϊκών συνελεύσεων για να γίνονται συγκεκριμένα έργα. Η ίδια ιδέα λοιπόν, η πρακτική ανάπτυξη της αυτοοργάνωσης σε όλη την επικράτεια, από τη μια μέσω των λαϊκών συνελεύσεων και από την άλλη μέσω των αυτόνομων έργων που αναπτύσσονται τοπικά ή παγκόσμια. Κάτι σημαντικό είναι ότι κάθε συνέλευση είναι κυρίαρχη από μόνη της, αυτόνομη από τις υπόλοιπες. Καθεμία επιλέγει πώς θα συσχετιστεί με άλλες συνελεύσεις και άλλα project.

B: Ποιο είναι το κίνητρο για τη συμμετοχή στην CIC;

CIC: Υπάρχουν διάφοροι λόγοι. Ένας λόγος είναι η ιδεολογία, αλλά υπάρχουν και λόγοι πρακτικής χρησιμότητας ως προς τη συμμετοχή, π.χ. για τη χρήση νομικών, οικονομικών, χρηματοοικονομικών εργαλείων και λοιπά. Για παράδειγμα υπάρχουν ομάδες δικηγόρων που βοηθούν κολεκτίβες καταλήψεις ή άλλες που έχουν οικονομική δραστηριότητα και θέλουν να ενταχθούν στο δίκτυο κοινωνικού νομίσματος. Η οικονομική πτυχή είναι ένα από τα βασικά εργαλεία για τη δόμηση άλλων συστημάτων. Προάγουμε λοιπόν τη μη χρήση των τραπεζικών συστημάτων, τη χρήση του κοινωνικού νομίσματος και τη συμμετοχή σε project που λειτουργούν χωρίς χρήματα. Δεν επιθυμούμε την 'χρηματοποίηση' της κοινωνίας. Τα χρήματα χρησιμοποιούνται ως εργαλείο, ως ένα μέσο για την επίτευξη ενός σκοπού. Το δικό μας νόμισμα είναι το eco. Υπάρχουν όμως και άλλες τοπικές, συμπληρωματικές πρωτοβουλίες.

B: Ποιες αρχές βρίσκονται εμφυτευμένες στο κοινωνικό νόμισμα, πέρα από ότι πρόκειται για χρήματα; Πρόκειται για demurrage, για παράδειγμα, χάνει την αξία του με το χρόνο;

CIC: Όχι, πρόκειται για ένα σύστημα που βασίζεται προς το παρόν στην αμοιβαία πίστη. Ένα σύστημα που χρησιμοποιούμε για ανταποδοτικότητα.

B: Βασίζεται λοιπόν στην εργασία. Οι άνθρωποι λοιπόν που συμμετέχουν σε αυτό το κοινωνικό δίκτυο, συναλλάσσονται με eco κατά την ανταλλαγή υπηρεσιών και αγαθών;

CIC: Ναι, τα οποία με τη σειρά τους μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε άλλες συνεργαζόμενες κολεκτίβες για την αγορά διάφορων ειδών, όπως ψωμί για παράδειγμα.

B: Ποια είναι η σχέση με το κράτος;

CIC: Το κοινωνικό νόμισμα είναι εντελώς εκτός συστήματος.

B: Υπάρχει αντιστοιχία π.χ. ενός eco με ένα ευρώ;

CIC: Προωθούμε την αλλαγή των ευρώ σε eco, αλλά όχι το αντίθετο, γιατί επιθυμούμε μεταστροφή από το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα.

B: Βλέπετε λοιπόν ότι προσελκύονται άνθρωποι από αυτό το σύστημα. Έχει χτιστεί σε ευρεία βάση και συνενώνονται και άλλοι.

CIC: Αυτή τη στιγμή το χρησιμοποιούν πολλοί άνθρωποι, αλλά ο όγκος των δραστηριοτήτων είναι πολύ χαμηλός.

B: Εννοείς δηλαδή άνθρωποι άνεργοι;

CIC: Όλων των ειδών. Η ιδέα είναι η μετεξέλιξη αυτού του οικονομικού συστήματος ώστε να είναι αυτόνομο από τη μισθωτή εργασία και το κυρίαρχο μοντέλο.

B: Και πώς διοικείται το δίκτυο; Έχει τρόπους οργάνωσης και θέσμησης; Υπάρχει γενική συνέλευση;

CIC: Ναι, και είναι εντελώς ανοιχτή. Δεν συμμετέχουν όμως όλοι στις κοινές συνελεύσεις. Έχουμε δυο ειδών συνελεύσεις: μονογραφίες, για συζήτηση και καθορισμό στρατηγικών ως προς συγκεκριμένα ζητήματα, όπως την συνεργατική εργασία, την ανυπακοή, την παιδεία, ή και για οποιοδήποτε άλλο θέμα. Έτσι, συναντόμαστε ένα σαββατοκύριακο το μήνα σε μια τοποθεσία της Καταλονίας. Συναντόμαστε πρόσωπο με πρόσωπο με τις συλλογικότητες και προβληματιζόμαστε για τα σημαντικά αυτά ζητήματα, αναπτύσσουμε στρατηγικές και δημιουργούμε ομάδες εργασίας για την υλοποίησή τους. Υπάρχει και μια μόνιμη συνέλευση, κάθε δυο εβδομάδες, με ανοιχτή διάταξη, όπου οι επιμέρους ομάδες εργασίες μπορούν να κάνουν προτάσεις για ζητήματα που απαιτούν στρατηγική αντιμετώπιση. Η μόνιμη αυτή συνέλευση γίνεται στη μητροπολιτική περιοχή της Βαρκελώνης.

B: Στη γενική συνέλευση αποφασίζετε και σχετικά με τους πόρους της κοοπερατίβας;

CIC: Η κοοπερατίβα έχει ένα κοινό ταμείο με τις συνεισφορές των συμμετεχόντων, συνεισφορές από ομάδες που διεξάγουν οικονομικές δραστηριότητες και συνεισφορές από την οργανωμένη και συλλογική απειθαρχία ως προς την πληρωμή των κρατικών φόρων.

B: Δεν πληρώνετε φόρους, λοιπόν;

CIC: Όχι. Πληρώνουμε βέβαια το ελάχιστο, αλλά ο στόχος είναι να κατανέμονται οι φόροι στην διαδικασία της αυτοδιαχείρισης και να ενδυναμώνονται οι ομάδες εργασίας και τα κοινά project. Δεν υπάρχει εκτελεστικό συμβούλιο, αλλά συνελεύσεις.

B: Πώς σε λένε και με ποιο τρόπο συμμετέχεις στο δίκτυο αυτό;

CIC: Το όνομά μου είναι Γκόρκα και κατάγομαι από τη χώρα των Βάσκων. Ήρθα στην Καταλωνία τέσσερα χρόνια πριν και εμπλέκομαι στην κοοπερατίβα εδώ και τριάνμισι χρόνια. Συνεισφέρω στο συντονισμό της κοοπερατίβας και βοηθώ τις διάφορες ομάδες εργασίας, ώστε να αναπτύσσονται γραμμές στρατηγικής. Μια από τις ομάδες εργασίας είναι ο ίδιος ο συντονισμός, χωρίς να έχει περισσότερες αρμοδιότητες από τις υπόλοιπες. Ένα τελευταίο που θα ήθελα να προσθέσω είναι ότι ως αποτέλεσμα του κινήματος 15-M που ξεκίνησε το 2011 πολλοί άνθρωποι που συντάσσονται με την αυτοδιαχείριση, ζητούν από την κοοπερατίβα να μοιραστεί μαζί τους την εμπειρία της, ενώ αναπτύσσονται πολλές ανάλογες πρωτοβουλίες στην Ιβηρική χερσόνησο και τη νότια Γαλλία. Επομένως, τώρα αρθρώνουμε αυτόνομες, ολοκληρωμένες κοοπερατίβες και σε άλλα μέρη, αναπτύσσοντας έτσι το δίκτυο.

B: Χτίζετε λοιπόν ένα διασυνοριακό δίκτυο, λοιπόν.

CIC: Ναι, αλλά για την οικοδόμηση βέλτιστων πρακτικών και την ανταλλαγή εμπειριών. Φέτος διοργανώσαμε μια συνάντηση, στην οποία συμμετείχαν άνθρωποι από πολλές περιοχές.

B: Ξέρεις το Guifi, το δίκτυο τηλεπικοινωνιών;

CIC: Ναι, έχουμε σχέσεις, αλλά δεν είναι μέρος της κοοπερατίβας. Προωθούμε φυσικά τέτοια αυτόνομες πρωτοβουλίες στην τεχνολογία, συνεργαζόμαστε μαζί τους και φυσικά παρέχουμε βοήθεια όπου απαιτείται. Το κάλεσμα για ολοσχερή επανάσταση λοιπόν έχει γίνει αποδεκτό από όλες τις συλλογικότητες και αυτό για εμάς είναι σημαντικό. Άλλη μια πρωτοβουλία αποτελεί η αυτονομία της Καταλονίας, η οποία δεν προωθείται από την ίδια την CIC, αλλά από συμμαχικές συλλογικότητες. Το μήνυμά μας είναι ότι δεν επιθυμούμε κράτος, αλλά ανεξαρτησία. Η απάντησή μας στο δημοψήφισμα είναι όχι στο κράτος και ναι στην ανεξαρτησία.

B: Πότε είναι το δημοψήφισμα;

CIC: Στις 9 Νοεμβρίου. Δεν είναι ξεκάθαρο ωστόσο εάν θα συμβεί, ή εάν θα υπάρξουν νέες εκλογές. Αυτό είναι το

μανιφέστο μας, και αυτό είναι το κάλεσμα, διαθέσιμο και στο ίντερνετ. Στην ιστοσελίδα της CIC περιλαμβάνονται και όλες οι επαφές και τα σημεία δραστηριοποίησής μας.

B: Σας ευχαριστώ, χάρηκα για τη γνωριμία.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 17

Κάλεσμα για μια κοινωνικά υποστηριζόμενη γεωργία

Σε πολλά μέρη του κόσμου, οι αγρότες παράγουν τα προϊόντα τους και τα πουλούν σε συγκεκριμένους καταναλωτές, συμβεβλημένους μαζί τους. Για παράδειγμα, ένας αγρότης μπορεί να (αυτό)δεσμευτεί για τη διάθεση συγκεκριμένου αριθμού καφασιών ή καλαθιών με λαχανικά – και άλλα προϊόντα του/της – μόνο που αντί να πληρωθεί ανά καφάσι, πληρώνεται υπό τη μορφή συνδρομής. Κάθε καταναλωτής δηλαδή, πληρώνει ένα σταθερό, προσυμφωνημένο ποσό σε σταθερή, περιοδική βάση και σε αντάλλαγμα λαμβάνει γεωργικά προϊόντα σε εβδομαδιαία βάση. Τα προϊόντα αυτά είναι πάντοτε εποχιακά (δηλαδή δεν απαιτούμε φράουλες το Σεπτέμβριο, ντομάτες το Φεβρουάριο ή καρπούζια το Μάρτιο). Με λίγα λόγια, οι αγρότες αναλαμβάνουν να καλλιεργούν την τροφή όσων διαβιούν σε πόλεις ή δεν είναι σε θέση να καλλιεργήσουν οι ίδιοι την τροφή τους και τα μέλη κάθε αγροκτήματος αναλαμβάνουν σε αντάλλαγμα τμήμα της οικονομικής ευθύνης για την επιβίωση ενός παραγωγού.

Με τον τρόπο αυτό ωφελούνται όλοι. Ο καλλιεργητής λαμβάνει ένα ποσό ανά εποχή, το οποίο τον διευκολύνει να οργανώσει τις καλλιέργειές του και να ρυθμίσει τα έξοδά του. Ο καταναλωτής, λαμβάνει γεωργικά προϊόντα υψηλής ποιότητας, γνωρίζοντας με ποιό τρόπο καλλιεργήθηκαν και δίχως να χρειάζεται να πληρώνει

μεγάλα ποσά – δικαίωμα σε καλή, υγιή, εύγεστη τροφή έχουμε άλλωστε όλοι μας. Και οι δύο πλευρές σχετίζονται πιο προσωπικά, αποκτούν «σάρκα και οστά», ένα πρόσωπο δηλαδή, δημιουργούν κοινότητα, ενώ σε πολλές περιπτώσεις οι καταναλωτές επισκέπτονται τα αγροκτήματα που τους τρέφουν. Έτσι η παραγωγή τροφής παύει να αποτελεί αφηρημένη έννοια και ίσως μπορεί να ελπίζει κανείς και σε μια σταδιακή κατάργηση της έννοιας του «καταναλωτή» ή αλλιώς σε μία σταδιακή άμβλυνση των συνθηκών εκείνων που διαχωρίζουν την παραγωγή από την κατανάλωση.

Στην Ελλάδα, η κοινωνικά υποστηριζόμενη γεωργία – αν και σε άλλες χώρες ανθεί εδώ και 25 χρόνια περίπου (λέγεται ότι φέρει τις απαρχές του στην Ιαπωνία) δεν αποτελεί μια ιδιαίτερα διαδεδομένη πρακτική. Στην Ευρώπη όμως αριθμεί πάνω από 4.000 ομάδες με τη συμμετοχή 465.000 μελών και 6.300 παραγωγών.

Πρόσφατα διεξήχθη μια παγκόσμια συνάντηση για την κοινωνικά υποστηριζόμενη γεωργία στο Μιλάνο, στο πλαίσιο της «Αγροοικολογίας ως Λύση στα Διαταραγμένα Συστήματα που Βιώνουμε». Στο Μιλάνο έγινε η πρώτη συνάντηση της ομάδας για τη δημιουργία ενός Πανευρωπαϊκού Καταστατικού Χάρτη αναφορικά με την κοινωνικά υποστηριζόμενη γεωργία (ΚΥΓΕΩ). Στόχος είναι να διασφαλιστεί ότι ο όρος ΚΥΓΕΩ θα προφυλαχτεί από την εμπορευματοποίηση και την παραπλάνηση των καταναλωτών. Μέσα στο επόμενο διάστημα σχεδιάζεται η δημιουργία ενός πρώτου σχεδίου δράσης, το οποίο θα παρουσιαστεί στην «Ευρωπαϊκή Συνάντηση για την Αγροοικολογία και τη Διατροφική Κυριαρχία» αυτό το Σεπτέμβριο στο Βερολίνο. Στη συνέχεια, το σχέδιο αυτό και μέχρι το τέλος του έτους θα περάσει από τις εθνικές επιτροπές -όπου αυτές υπάρχουν ή από τα κατά τόπους υπάρχοντα εγχειρήματα ΚΥΓΕΩ για επικύρωση.

Στην ίδια συνάντηση, αποφασίστηκε η διοργάνωση της Πρώτης Πανελλήνιας Συνάντησης για την Κοινωνικά Υποστηριζόμενη Γεωργία, στις 27-28 Οκτωβρίου στη Θεσσαλονίκη στο Κτήμα Λίτσα. Στη συνάντηση θα συμμετέχει εκπρόσωπος του διεθνούς κινήματος αγροτών La Via Campesina (ένα κίνημα που δίνει έμφαση επίσης

στα ζητήματα των γυναικών αγροτών, των αυτοχθόνων και των νέων), με στόχο τη δημιουργία μιας ένωσης εναλλακτικών αλληλέγγυων αγροτών, η οποία θα λειτουργήσει ως αντιπρόσωπος της LaVia Campesina στην Ελλάδα και θα ασχολείται τόσο με πρακτικά όσο και με κινηματικά θέματα – μεθόδους παραγωγής, πόρους, σπόρους, διαδικασίες ανάπτυξης προϊόντων, συστήματα εναλλακτικής διακίνησης και εξαγωγές, κοινωνικές συνθήκες στον αγροτικό τομέα, άσκηση πίεσης για αλλαγή της πολιτικής και της νομοθεσίας εντός και εκτός των συνόρων και άλλα σχετικά θέματα που άπτονται και των βασικών πυλώνων της Διατροφικής Κυριαρχίας.

Εάν ενδιαφέρεστε να συμμετέχετε, ως παραγωγοί ή υποστηρικτές του εγχειρήματος αυτού με οποιοδήποτε τρόπο, επικοινωνείτε με την ηλεκτρονική διεύθυνση csagreecce@gmail.com ή με το τηλέφωνο 6977009470.

Πηγή: <https://diktyodryades.wordpress>

Ένας άλλος κόσμος (ντοκιμαντέρ 2013)

Στον αντίποδα του εικονικού “success story” της ανεργίας, της καταστολής και του φόβου, μια άλλη πραγματικότητα είναι υπαρκτή, ένας άλλος κόσμος αλληλεγγύης, συνεργασίας και μοιράσματος. Χιλιάδες άνθρωποι σε όλη την Ελλάδα έχουν πάρει τη κατάσταση στα χέρια τους και οικοδομούν ένα άλλο κόσμο εδώ και τώρα, πέρα από τη κρίση και τον καπιταλισμό, με δημιουργία, φαντασία και μεράκι. Γίνε μέρος της λύσης, σπείρε και εσύ το σπόρο της αλλαγής... Ένας άλλος κόσμος είναι υπαρκτός...

Το ντοκιμαντέρ “Ένας άλλος κόσμος” γυρίστηκε με αφορμή το 10

Εναλλακτικό Φεστιβάλ Αλληλέγγυας και Συνεργατικής Οικονομίας που διοργανώθηκε τον Οκτώβριο του 2012 στο Ελληνικό από μια ανοιχτή αμεσοδημοκρατική συνέλευση και υποστηρίχθηκε από δεκάδες συλλογικότητες. Επιχειρεί μια ενδεικτική καταγραφή μερικών από τις κυριότερες πρωτοβουλίες που ασχολούνται με τη μετάβαση σε ένα άλλο κόσμο εδώ και τώρα, πέρα από τον καπιταλισμό και την κρίση, μέσα από συνεντεύξεις και επί τόπου επισκέψεις. Επίσης αποτελεί μια συνέχεια παρουσίασης και ενδυνάμωσης αυτού του “άλλου κόσμου” που ξεκίνησε με τη μετάφραση στα ελληνικά και τη προβολή του ντοκιμαντέρ “Φόρος τιμής στην Καταλονία II” σε όλη την Ελλάδα, αλλά και με την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής πλατφόρμας δικτύωσης “Ένας άλλος κόσμος”.

www.enasalloskosmos-community.net

Documentary “Another World” about the grassroots initiatives in Greece that form another world right here right now, away from the crisis and capitalism (Greek narration, English subtitles in captions).

[youtube id="fX8cEfV8l4U"]

Ριζώνοντας την Αλληλέγγυα Οικονομία στην Κοινωνία

Αντώνης Μπρούμας

Το εγχώριο ανταγωνιστικό κίνημα βρίσκεται σε σταυροδρόμι. Οι οργανωτικές του δομές δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες της ιστορικής συγκυρίας. Υπάρχουν όμως πλέον οι δυνατότητες για ένα ποιοτικό άλμα, που θα αλλάξει τους συσχετισμούς δύναμης και θα οδηγήσει σε ευρύτερους κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Αυτό που λείπει σε αγωνιστές και ευρύτερα

κομμάτια του κινήματος είναι η συνείδηση των ευθυνών, που συνεπάγεται η ιστορική στιγμή. Γιατί αυτό που απαιτεί η ιστορική στιγμή είναι τα κινήματά μας να δώσουν στο τώρα συγκεκριμένες διεξόδους στα κοινωνικά αδιέξοδα, δείχνοντας σαν ανεμοδείχτες μέσα στην καταιγίδα την κατεύθυνση της κοινωνικής απελευθέρωσης, μπολιάζοντας τις καρδιές των ανθρώπων με την ελπίδα και την προοπτική για το άμεσα εφικτό ενός καλύτερου, πιο δίκαιου και ελεύθερου, κόσμου.

Κάθε μαζικό κοινωνικό κίνημα, που συγκρούστηκε με τις δυνάμεις της συντήρησης της εποχής του, επιδίωξε τις υλικές συνθήκες της αυτονομίας του από το κράτος και τον καπιταλισμό. Η κάλυψη των ανελέητων υλικών αναγκών των κοινωνικών κομματιών που τα απάρτιζαν, εξώθησε τέτοια κινήματα στο να δώσουν ριζοσπαστικές απαντήσεις στο πεδίο της οικονομίας και, έτσι, να διευρύνουν τις οργανωτικές τους υποδομές και την κοινωνική τους ακτινοβολία στο πεδίο της πολιτικής. Σήμερα, που το κράτος και η καπιταλιστική αγορά υποχωρούν ταχύτατα από την κάλυψη των υλικών αναγκών της κοινωνίας, τα κινήματα καλούνται να εγκολπώσουν το δημιουργούμενο κενό σε απελευθερωτική κατεύθυνση, ισχυροποιώντας με αυτόν τον τρόπο τις δομές τους και αναβαθμίζοντας τις θέσεις τους στον κοινωνικό ανταγωνισμό. Σε αυτό το πλαίσιο, η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία (ΚΑΟ) μπορεί υπό όρους να αποτελέσει την απάντηση για μία παραγωγή/διανομή πέρα από τον καπιταλισμό.

Κατακτώντας τις Υλικές Συνθήκες της Αυτονομίας

Η κοινωνική αυτονομία απαιτεί την καλλιέργεια ικανών υλικών συνθηκών, που θα την καθιστούν εφικτή. Για να καλλιεργούνται όμως οι υλικές αυτές συνθήκες, είναι αναγκαία η διαρκής διάδοση και ο πολλαπλασιασμός σχέσεων παραγωγής και διανομής, που αφενός δίνουν έμφαση στη συνεργασία και την αλληλεγγύη και αφετέρου προσφέρουν άγωνα έδαφος για την εκμετάλλευση και την ιεραρχία. Μακριά από τη λογική της μετάθεσης τέτοιων συνθηκών σε ένα απώτερο μέλλον, τα κινήματά μας ήδη υιοθετούν πρακτικές άμεσης δράσης στο οικονομικό πεδίο, προεικονίζοντας στο τώρα τις κοινωνικές σχέσεις του αύριο (Graeber 2007). Μία τέτοια

προεικόνιση δεν μπορεί παρά να είναι εγγενώς αντιφατική, αφού φέρει στοιχεία τόσο του παλιού, που απορρίπτουμε, όσο και του νέου, που επιβάλλουμε. Η αντιφατικότητα όμως αυτή δεν αποτελεί σημάδι κάποιου είδους ήττας, όπως συχνά εκλαμβάνεται, αλλά αντίθετα συνιστά ένδειξη γόνιμης πάλης και ανατροπής απέναντι σε έναν ωκεανό παγκοσμιοποιημένης καπιταλιστικής αγοράς. Η θεμελίωση άλλωστε πιο δίκαιων και ελεύθερων σχέσεων παραγωγής, η δικτύωση μεταξύ τους στη βάση της συνεργασίας και η διάδοσή τους μέσα στο κοινωνικό σώμα δεν αποτελεί για εμάς απλώς ένα εργαλειακό μέσο για την επανάσταση, αλλά τη σύμπληξη στο τώρα ενός τρόπου ζωής πιο αξιοπρεπούς από το καθεστώς της μισθωτής σκλαβιάς, ενός τρόπου ζωής που συνδυάζει αρμονικά τη συνεργατική απάντηση στις υλικές μας ανάγκες με τον αταλάντευτο στόχο για την κοινωνική απελευθέρωση.

Ποια όμως στοιχεία επιθυμούμε να προεικονίζουμε στις σχέσεις παραγωγής/διανομής του σήμερα για τον αυριανό κόσμο; Είμαστε αντίθετοι με τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής/διανομής, γιατί αυτές χαρακτηρίζονται από την ιεραρχία, το απρόσωπο του εμπορεύματος, το ιδιωτικό κέρδος, τις οικονομικές ανισότητες, τον ανταγωνισμό και την καταστροφικότητα της διαρκούς οικονομικής μεγέθυνσης. Θέλουμε να τις αντικαταστήσουμε με σχέσεις, που θα προάγουν την έλλειψη κυριαρχίας, την πρόσωπο με πρόσωπο συνεργασία, το κοινωνικό όφελος, το δώρο, την αξία χρήσης των προϊόντων/υπηρεσιών, τη διανομή στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες του και την αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου με τη φύση. Η εξασφάλιση στο τώρα των υλικών συνθηκών της αυτονομίας μας πέρα από το κράτος και τον καπιταλισμό, μας σπρώχνει να μην περιοριζόμαστε αποκλειστικά και μόνο στο πεδίο της άσβεστης ταξικής πάλης αλλά να δημιουργούμε τις δικές μας οικονομικές δομές σε αντικαπιταλιστική κατεύθυνση και, κυρίως, να τις δικτυώνουμε μεταξύ τους.

Πιο σημαντικό, κοινωνικο-οικονομικές σχέσεις, που προεικονίζουν τον αυριανό κόσμο, δεν μπορούν παρά να καταπολεμούν την εκτεταμένη αυτονόμηση του πεδίου της

οικονομίας από τη σφαίρα της πολιτικής, που κατέστη εφικτή με την επικράτηση του οικονομισμού ως κοινού τρόπου για τις δύο κυρίαρχες ιδεολογίες των τελευταίων εκατονταετιών, του οικονομικού φιλελευθερισμού και του μαρξισμού. Ο οικονομισμός είναι αυτό το ιδεολογικό δόγμα, που έχει μετατρέψει την καπιταλιστική αγορά σε μία mega-μηχανή καταστροφής των ανθρώπων και της φύσης, πλήρως αυτονομημένη όχι μόνο από τις πεπερασμένες δυνατότητες της βιόσφαιρας αλλά ακόμη και από τις κοινωνικές ανάγκες που υποτίθεται ότι εξυπηρετεί. Αντίθετα, μέσα από τα οικονομικά μας εγχειρήματα πρέπει να στοχεύουμε στη γενικευμένη αυτοδιαχείριση (Βαρκαρόλης 2012), δηλαδή στην πλήρη απορρόφηση του πεδίου της οικονομίας από τη σφαίρα της πολιτικής, όχι αναγκαστικά στα πλαίσια ενός κεντρικού σχεδιασμού, που θα προϋποθέτει το κράτος, αλλά μέσα από την τοπικοποίηση (Zibechi 2010) και την αποανάπτυξη (Τάιμπο 2012).

Η Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία ως Δυνατότητα

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία (ΚΑΟ) δεν είναι καινούργιο φαινόμενο αλλά εμφανίζεται ιστορικά με τη γέννηση του εργατικού κινήματος ως αναπόσπαστο κομμάτι της δράσης του (Λιερός 2012). Αποτελεί τύπο οικονομικής δραστηριότητας, ο οποίος παρεκκλίνει από τους τύπους που παράγουν το κράτος και η καπιταλιστική αγορά ως προς τις σχέσεις, τόσο ανάμεσα στους εργαζόμενους όσο και μεταξύ των εργαζομένων και της κοινωνίας. Έτσι, βασικά της χαρακτηριστικά είναι αφενός η διαμόρφωση σχέσεων συνεργασίας των εργαζομένων μεταξύ τους και σε διαπροσωπικό επίπεδο με την κοινότητα και αφετέρου η εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών και η παραγωγή κοινών αγαθών. Ειδικότερα, οι σχέσεις συνεργασίας ανάμεσα στους εργαζόμενους συναρθρώνονται γύρω από την εκούσια συμμετοχή, την ισότητα των μελών και την αμεσοδημοκρατική διακυβέρνηση, ενώ επεκτείνονται και πέρα από κάθε μεμονωμένη οικονομική μονάδα μέσα από τη δικτύωση και την ομοσπονδίαση των εγχειρημάτων της ΚΑΟ. Επιπρόσθετα, τέτοια εγχειρήματα προσανατολίζονται στην ικανοποίηση των αναγκών των καταναλωτών, των ίδιων των εργαζομένων και του ευρύτερου κοινού, όπου ο όρος «ανάγκες»

δεν δηλώνει μόνο τις οικονομικές αλλά και τις κοινωνικές, τις περιβαλλοντικές και τις πολιτιστικές (Καπογιάννης, Νικολόπουλος 2012). Με δυο λόγια, η ΚΑΟ προάγει κοινωνικο-οικονομικές σχέσεις συνεργασίας και αλληλεγγύης.

Η ΚΑΟ πρέπει να ιδωθεί ως δυνατότητα. Και αυτό γιατί τα εγχειρήματα, που επιθυμούν να ακολουθούν τις αρχές της, καλούνται να αντιμετωπίζουν διαρκώς αντιφάσεις, που γεννιούνται λόγω της εξαναγκασμένης λειτουργίας τους μέσα στο ολοκληρωμένο οικονομικό σύστημα της καπιταλιστικής αγοράς και στους κατασταλτικούς μηχανισμούς του κράτους. Έτσι, σε τέτοια εγχειρήματα η μισθωτή και εξαρτημένη εργασία δύναται να παραχωρεί τη θέση της σε οριζόντιες και δημοκρατικές σχέσεις (συν)εργασίας, με τελικό στόχο-πρόταγμα την εξάλειψη της κυριαρχίας και της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο (Καπογιάννης, Νικολόπουλος 2012). Επιπλέον, η δημοκρατία στους χώρους δουλειάς, η πρόσωπο με πρόσωπο σχέση με τους καταναλωτές, η απαγόρευση της διανομής κερδών και ο σταθερός προσανατολισμός στην ικανοποίηση των κοινωνικών και οικολογικών αναγκών δύνανται να αίρουν την αλλοτρίωση του εργαζομένου ως προς το περιεχόμενο και το προϊόν της εργασίας, που αναπαράγεται στις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής. Εντούτοις, η πάλη ενάντια στην κυριαρχία, την εκμετάλλευση και την αλλοτρίωση συνεχίζεται και στο εσωτερικό των εγχειρημάτων της ΚΑΟ.

Κατά συνέπεια, η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να οδηγήσει σε έναν κόσμο πέρα από τον καπιταλισμό. Το πιο σημαντικό πλεονέκτημά της είναι ότι, σε αντίθεση με το στρατήγισμα του κεντρικού σχεδιασμού, που θα επέλθει μετά την κατάληψη του αστικού κράτους, η ΚΑΟ αναπτύσσεται από τα κάτω προς τα πάνω, δημιουργώντας δίκτυα οικονομικής εξουσίας παράλληλα με τα κυρίαρχα δίκτυα της καπιταλιστικής οικονομίας και έτσι διαθέτοντας βαθιά γείωση με τις κοινωνικές ανάγκες. Αυτό το πλεονέκτημα όμως μπορεί να αποτελεί και το σοβαρότερο μειονέκτημα της ΚΑΟ ως προς τον αντικαπιταλιστικό της προσανατολισμό. Και αυτό γιατί τα δίκτυα της ΚΑΟ, όσο

εκτεταμένα και καλά οργανωμένα και αν γίνουν, θα είναι πάντοτε καταδικασμένα να απορροφούνται από τον καπιταλισμό, αν δεν αποτελούν αναπόσπαστο οικονομικό όχημα ενός αποφασισμένου αντιεξουσιαστικού κινήματος, που θα αναμετρηθεί και σε ευνοϊκούς συσχετισμούς θα συντρίψει τον κρατικό μηχανισμό, καταλύοντας τις κοινωνικές σχέσεις που αναπαράγονται μέσω και γύρω από αυτόν.

Η Θεσμική Κατοχύρωση της ΚΑΟ στην Ελλάδα

Οι νόμοι αντανakλούν συσχετισμούς δύναμης ανάμεσα στο ανταγωνιστικό κίνημα και την κυριαρχία. Εμπεριέχουν λοιπόν όχι μόνο τους κανόνες που εγκαθιδρύουν και διευρύνουν τις κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις αλλά και επιλογές και παραχωρήσεις της κυριαρχίας προς τους από κάτω, προκειμένου να διασφαλίζεται, έστω επιφανειακά, η κοινωνική ειρήνη.

Η θεσμική κατοχύρωση της ΚΑΟ στην Ελλάδα έλαβε χώρα με τον Ν. 4019/2011 μέσα στην καρδιά της οικονομικής κρίσης. Η χρονικότητα αυτής της κίνησης δεν είναι τυχαία. Η κλιμακούμενη υποχώρηση της μισθωτής εργασίας δημιουργεί πρόσκαιρα στο περιθώριο ένα υπεράριθμο δυναμικό κυρίως νέων ανθρώπων, που αποτελούν ενδεχόμενη απειλή για την κυρίαρχη τάξη. Ταυτόχρονα, η καταστροφή των ισχυρών προνοιακών υποδομών του κράτους σε συνδυασμό με τη διάρρηξη του κοινωνικού ιστού γιγαντώνει τον χώρο των απόκληρων, που δεν έχουν πρόσβαση σε βασικά κοινωνικά αγαθά. Στη συγκυρία αυτή, η επιλογή του συστήματος είναι «βγάλτε τα πέρα μόνοι σας». Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η κατοχύρωση της ΚΑΟ, την οποία και πρέπει να εκμεταλλευτούμε στο έπακρο για τους δικούς μας σχεδιασμούς κοινωνικής αυτοοργάνωσης και κάλυψης του κενού με άλλους όρους.

Η κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση (ΚΟΙΝΣΕΠ) του Ν. 4019/2011 είναι αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό, που διαθέτει εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα. Δύναται να αποσκοπεί στην κοινωνική ένταξη και στην παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών κοινωνικού-προνοιακού χαρακτήρα για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού ή στην προαγωγή του τοπικού και συλλογικού

συμφέροντος, στην απασχόληση, στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης. Για την ίδρυσή της χρειάζονται τουλάχιστον 5 μέλη. Τα μέλη δεν φέρουν ευθύνη για τα χρέη της ΚΟΙΝΣΕΠ παρά μόνο μέχρι το ύψος της συνεταιριστικής τους μερίδας. Η ισοτιμία κάθε μέλους διασφαλίζεται από τον νόμο μέσα από την απαγόρευση κατοχής άνω της μίας συνεταιριστικής μερίδας με δικαίωμα ψήφου. Μόνο μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ μπορούν να είναι εργαζόμενοί της. Μέρος των κερδών της ΚΟΙΝΣΕΠ διανέμονται μόνο στους εργαζόμενούς της (όχι στα μέλη – μη εργαζόμενους). Συγκεκριμένα, τα κέρδη διατίθενται ποσοστιαία, ετησίως, ως εξής: (α) 5% για σχηματισμό αποθεματικού, (β) έως 35% διανέμεται στους εργαζόμενους ως κίνητρο παραγωγικότητας και (γ) το υπόλοιπο (τουλάχιστον 60%) διατίθεται για τους σκοπούς της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Υπάρχουν προβλέψεις για την επιχορήγηση των ΚΟΙΝΣΕΠ καθώς και για τη φορολογική τους μεταχείριση προς το ευνοϊκότερο, εντούτοις αυτές τελούν πάντα υπό την αίρεση των εκάστοτε επιλογών του κράτους. Η ίδρυση μίας ΚΟΙΝΣΕΠ έχει μηδενικά σχεδόν έξοδα.

Ο ελληνικός θεσμός των ΚΟΙΝΣΕΠ πάσχει. Η αμεσοδημοκρατική διάσταση του θεσμού συρρικνώνεται στο μέτρο που καθίσταται υποχρεωτική από τον νόμο η εκλογή διοικούσας επιτροπής με τουλάχιστον τρία μέλη και με θητεία όχι μικρότερη των δύο ετών. Τα νομοθετικά αυτά εμπόδια στη δημοκρατία στους χώρους δουλειάς των ΚΟΙΝΣΕΠ μπορούν να μετριαστούν με τους εξής τρόπους: (α) με την εκλογή όλων των μελών ή όλων των εργαζομένων στη διοικούσα επιτροπή, (β) με τη συρρίκνωση των εξουσιών της διοικούσας επιτροπής, (γ) με θεσμίσεις στο καταστατικό για τη δυνατότητα ταχείας ακύρωσης των αποφάσεων της διοικούσας επιτροπής από τη γενική συνέλευση των μελών, (δ) με την ανακλητότητα των μελών της διοικούσας επιτροπής από τη γενική συνέλευση και την εκλογή νέων, (ε) με την εναλλαξιμότητα των μελών της διοικούσας επιτροπής και (στ) με την εν τοις πράγμασι κατάργηση της λειτουργίας της διοικούσας επιτροπής στις εσωτερικές διαδικασίες και τη λήψη των αποφάσεων από όλα τα μέλη. Μειονέκτημα επίσης του θεσμού είναι

η δυνατότητα διανομής κερδών, έστω και αν αυτή είναι μέχρι 35% αποκλειστικά και μόνο στους εργαζόμενους, καθώς και η μη καθιέρωση υποχρεωτικού ίσου μισθού για όλους τους εργαζόμενους και ενός ανώτατου ορίου του μισθού αυτού (λ.χ. 3 φορές ο βασικός). Το κυριότερο όμως μειονέκτημα του ελληνικού θεσμού είναι ο αφόρητος περιορισμός των σκοπών των ΚΟΙΝΣΕΠ. Συγκεκριμένα, ο Ν. 4019/2011 αποκλείει εμμέσως ολόκληρα κομμάτια της παραγωγής από την ανάπτυξη εγχειρημάτων της ΚΟΑ, τα οποία πρέπει να πάρουμε στα χέρια μας από το κράτος και το κεφάλαιο. Όλες όμως οι παραπάνω αδυναμίες του θεσμού μπορούν να αίρονται με *de jure* ή *de facto* επιβολή μέσα από τους αγώνες μας για έναν νέο συνεργατισμό πέρα από το μισητό καθεστώς της μισθωτής σκλαβιάς.

Βιβλιογραφία

- Βαρκαρόλης Ορέστης (2012). «Δημιουργικές Αντιστάσεις και Αντεξουσία», Καφενείο το Παγκάκι, Αθήνα.
- Graeber David (2007). «Αποσπάσματα μιας Αναρχικής Ανθρωπολογίας», Στάσει Εκπίπτοντες, Θεσσαλονίκη.
- Λιερός Γιώργος (2012). «Υπαρκτός Καινούργιος Κόσμος, Κοινωνική / Αλληλέγγυα και Συνεργατική Οικονομία», Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.
- Καπογιάννης Δημήτρης, Νικολόπουλος Τάκης (2012). «Εισαγωγή στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, Το Μετέωρο Βήμα μιας Δυνατότητας», Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.
- Τάιμπο Κάρλος (2012). «Η Πρόταση της Αποανάπτυξης», Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.
- Zibechi Raul (2010). «Αυτονομίες και Χειραφετήσεις, Η Λατινική Αμερική σε Κίνηση», Αλάνα, Αθήνα.

Αλληλέγγυα οικονομία: όχημα προς μετακαπιταλιστικές και αυτόνομες κοινωνίες

Ζιώγας Ηλίας

Μέλος του Συνεταιρισμού Αλληλέγγυας Οικονομίας Συν-Αλλοις

Τόσο στην οικονομική θεωρία όσο και στη γενικότερη δημόσια αντίληψη, υπάρχει χώρος μόνο για δύο παίκτες: την Αγορά και το Κράτος. Καθ' όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα, το δίπολο αυτό αποτέλεσε το κύριο πεδίο αντιπαράθεσης αλλά και συνθέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αναμέτρηση των “καπιταλιστικών” με τις “σοσιαλιστικές” κοινωνίες, αλλά και η διαρκής αμφιταλάντευση στη Δύση μεταξύ φιλελεύθερων και σοσιαλδημοκρατικών οικονομικών μοντέλων, όχι μόνο κυρίευσαν το άμεσο παρελθόν μας, αλλά και έχουν οριοθετήσει το φαντασιακό μας όσον αφορά τις επιλογές που διακυβεύονται στο κρίσιμο παρόν μας.

Στην πραγματικότητα, όμως, η οικονομική ζωή των κοινωνιών ποτέ δεν απορροφήθηκε πλήρως από τους δύο αυτούς μηχανισμούς. Ακόμα και στις “ανεπτυγμένες” κοινωνίες, επιβίωσαν ή μεταλλάχθηκαν προνεωτερικές, κοινοτίστικες πρακτικές. Από την άλλη, ήδη από τον 19^ο αιώνα αναπτύχθηκε ένας τρίτος, αυτόνομος δρόμος, με πρωτεργάτες το εργατικό και το αγροτικό κίνημα. Οι θεσμοί αλληλοβοήθειας των συνδικάτων και στη συνέχεια το συνεταιριστικό κίνημα έγραψαν σπουδαία ιστορία, παρόλο που δεν κατόρθωσαν να συγκροτηθούν ως ένα ισχυρό εναλλακτικό πρόταγμα.

Τις τελευταίες δεκαετίες, και ειδικά τα τελευταία χρόνια έχουμε γίνει μάρτυρες μια δυναμικής επανεμφάνισης των οργανωμένων οικονομικών πρακτικών που αναπτύσσονται πέρα από την Αγορά και το Κράτος. Ο κοινωφελής εθελοντισμός, το αλληλέγγυο εμπόριο, η αναβίωση του συνεταιριστικού κινήματος, οι ηθικές τράπεζες, τα εναλλακτικά τοπικά νομίσματα, η ομότιμη παραγωγή στον ψηφιακό χώρο (όπως το ελεύθερο λογισμικό), η

κοινοτικά υποστηριζόμενη γεωργία είναι μερικές μόνο από τις πλευρές αυτού του φαινομένου, που εμπεριέχει το σύνολο της κοινωνικής ζωής.

Πρόκειται, ασφαλώς, για μία κοινωνική κίνηση πολυδιάστατη και συνεχώς μεταλλασσόμενη, με πολλαπλές εγγενείς αντιφάσεις, που δεν έχει συγκροτηθεί ακόμη σε μια ενιαία οικονομική κοσμοθεωρία. Τα χαρακτηριστικά αυτά προκαλούν σύγχυση γύρω από τον ορισμό της, η οποία αντανακλάται και στην ονοματοδοσία της. Έχουν δοκιμαστεί, χωρίς να επικρατήσει ποτέ κάποιος, οι όροι κοινωνική οικονομία, αλληλέγγυα οικονομία, ηθική οικονομία, τρίτος τομέας, λαϊκή οικονομία, κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, κ.α. Είναι όμως αυτή η σύγχυση προϊόν μόνο του αδιαμφισβήτητου δυναμισμού του φαινομένου, μια «καθυστέρηση» της θεωρίας να περιγράψει μια κατά τα άλλα ενιαία και σχετικά συνεκτική κοινωνική πράξη; Ή μήπως αντανακλά και μια έντονη διαμάχη για την ίδια την ψυχή του;

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το πεδίο της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας συμμετέχει και δρα ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και πολιτικών υποκείμενων, από μικρές ομάδες γειτονιάς και κοινωνικά κινήματα μέχρι πολυεθνικές επιχειρήσεις και υπερ-κρατικούς σχηματισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, που προφανώς διακατέχονται από πολύ διαφορετικές επιδιώξεις και αναφορές. Ο πλουραλισμός των λόγων που αρθρώνουν οι επιμέρους δρώντες, πολύ πέρα από το να αντανακλά μια μετανεωτερική “χαλαρότητα”, αποτελεί το ίδιο το πεδίο μάχης για την κοινωνική νοηματοδότηση και τα μονοπάτια εξέλιξης ενός κοινωνικού ρεύματος ιστορικής σημασίας.

Πολύ συνοπτικά, υποστηρίζω πως οι δρώντες της οικονομικής και κρατικής εξουσίας επιχειρούν να οριοθετήσουν το ρεύμα αυτό σε μια **συμπληρωματική** εκδοχή, που δεν θα απειλεί την πρωτοκαθεδρία της δικής τους ισχύος. Διαβάζοντας κανείς το σκεπτικό με το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την «κοινωνική οικονομία», αντιλαμβάνεται ότι ο ρόλος που της επιφυλάσσει είναι αυτός του τομέα που θα “μπαλώνει” τις τρύπες που αφήνει στον κοινωνικό ιστό η Αγορά και η σταδιακή απόσυρση του

Κράτους από την κοινωνική πρόνοια. Από την άλλη, ο επιχειρηματικός τομέας όχι μόνο προσπαθεί να ανακόψει την αυτόνομη πορεία της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, αλλά και να την διεμβολίσει. Ένα παράδειγμα αποτελεί η λεγόμενη «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη», όπου οι ισχυρότεροι παίκτες της ίδιας της Αγοράς αυτοανακηρύσσονται ως υποκείμενο της κοινωνικής οικονομίας, επαναφέροντας τη λογική της παλιάς καλής(;) φιλανθρωπίας, μόνο που αυτή τη φορά το κάνουν με το αζημίωτο καθώς τη χρησιμοποιούν ως στρατηγική marketing. Ακόμη πιο προωθημένη είναι η παρέμβαση της Αγοράς στον τομέα του αλληλέγγυου εμπορίου, όπου στη Βόρεια Ευρώπη και τις ΗΠΑ έχει κατορθώσει να εισχωρήσει πλήρως και να μετατρέψει την πρακτική αυτή σε ένα κερδοφόρο niche market (ας πούμε εξειδικευμένη αγορά).

Από την άλλη πλευρά, το πλήθος των ενεργών δρώντων της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, οι άνθρωποι και τα κινήματα που γέννησαν, συμμετέχουν άμεσα και εξελίσσουν καθημερινά αυτές τις πρακτικές, δεν διαθέτει στο σύνολό του μια αυτόνομη συνείδηση ταυτότητας, ούτε μια καθαρή εικόνα των προοπτικών που θα μπορούσε να ανοίξει η πράξη του. Υπάρχει όμως μια μαχητική μερίδα που διαθέτει τα χαρακτηριστικά αυτά, και οραματίζεται έναν **πρωταγωνιστικό** ρόλο για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, ως ένα κοινωνικό εργαστήριο δηλαδή που θα οδηγήσει στην εκβαράθρωση της Αγοράς και του Κράτους από τον κεντρικό ρόλο που σήμερα διαδραματίζουν. Ως ένα όχημα, με λίγα λόγια, προς μετακαπιταλιστικές και αυτόνομες κοινωνίες. Αν στην Ευρώπη και σε μικρότερο βαθμό στη Β. Αμερική αυτή η αντίληψη παραμένει μειοψηφική στους κόλπους των ενεργών δρώντων του κινήματος, αυτό αρχίζει να αλλάζει μπροστά στη ριζοσπαστικοποίηση που επιφέρει η Κρίση. Το κίνημα της “αλληλέγγυας οικονομίας” στη Λατινική Αμερική εμφορείται ακόμη περισσότερο από τα πρωταγωνιστικά χαρακτηριστικά, όντας αντιληπτό ως ένα εναλλακτικό στρατηγικό πρόταγμα, ακόμη και σε θεσμικό επίπεδο.

Γιατί να είναι, όμως, επιθυμητός ή/και αναγκαίος ο

πρωταγωνιστικός ρόλος της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας; Το ερώτημα προφανώς δεν μπορεί να απαντηθεί σε ένα άρθρο, ούτε από έναν μόνο άνθρωπο. Η μεγαλύτερη αξία του όμως είναι η ίδια του η διατύπωση, η επανέναρξη δηλαδή του διαλόγου για το τι είδους κοινωνίες επιθυμούμε και οραματιζόμαστε. Η παρούσα Κρίση επιβάλλει με σκληρό τρόπο την ανάγκη ενός τέτοιου διαλόγου, αλλά και επανεξέτασης των επιλογών που έχουν υιοθετηθεί ως σήμερα.

Ο **οικονομικός φιλελευθερισμός**, με τη φανατική του υπεράσπιση της αυτορρυθμιζόμενης Αγοράς, αποδεικνύεται για δεύτερη φορά ως αυτό που ορθότατα ο *Karl Polanyi* αποκάλεσε μια ουτοπία, καθώς η πλήρης εφαρμογή του θα οδηγούσε στην καταστροφή της κοινωνίας και της φύσης. Η αυτοάμυνα των κοινωνιών έχει ήδη αρχίσει να τον απαξιώνει και πάλι, όπως και ήδη έχει οδηγήσει σε αναζήτηση άλλων σχημάτων. Όσο και αν επιμένει το ΚΚΕ, ο **κρατισμός του κεντρικού σχεδιασμού** της οικονομίας, ή αλλιώς το μοντέλο του “υπαρκτού σοσιαλισμού” είναι ένα αποτυχημένο ιστορικό πείραμα, που σήμερα δεν εμπνέει παρά μόνο τον Περισσό. Είμαστε λοιπόν καταδικασμένοι να επαναλάβουμε τον ιστορικό συμβιβασμό του **σοσιαλδημοκρατικού μοντέλου** και να εφαρμόσουμε μια νεοκεϋνσιανή οικονομική θεωρία;

Μια τέτοια εξέλιξη πιθανόν να άμβλυνε ή θεωρητικά ακόμη και να έλυνε το εγγενές πρόβλημα αστάθειας της καπιταλιστικής παραγωγικής μηχανής. Δεν θα μπορούσε όμως να αντιμετωπίσει το δεύτερο μεγάλο πρόβλημα της σημερινής οικονομίας, αυτό της μη-διατηρησιμότητάς της. Ο συμβιβασμός των κεϋνσιανών οικονομικών βασίζεται αλλά και διασφαλίζει την οικονομική μεγέθυνση. Αναδιανέμει σε έναν βαθμό τον εκθετικά αυξανόμενο πλούτο που παράγει η καπιταλιστική μηχανή, εξασφαλίζοντας αφενός την κοινωνική συνοχή και αφετέρου ρυθμίζοντας τη μηχανή που από μόνη της θα έσκαγε.

Σήμερα όμως δεν υπάρχουν άλλα περιθώρια για ανάπτυξη, αυτή τη μαγική λέξη που όλοι, δυστυχώς, οι πολιτικοί χώροι προπαγανδίζουν ως τη μόνη σωτηρία μας. Μας τέλειωσαν οι ανεκμετάλλευτες αγορές, και ακόμη και αν υπήρχαν, μας λείπουν

οι πλεονάζοντες περιβαλλοντικοί πόροι προς “αξιοποίηση”, το αντίθετο μάλιστα, υποβαθμίζουμε ταχύτατα και τους εναπομείναντες. Η μόνη λύση είναι να αλλάξουμε παραγωγική μηχανή, και να βάλουμε στη θέση της άλλες οικονομικές σχέσεις που δεν θα συσσωρεύουν πλούτο προς “επανεπένδυση” ή “αναδιανομή”, αλλά θα ικανοποιούν και θα ρυθμίζουν τις ανθρώπινες και περιβαλλοντικές ανάγκες στη βάση τους. Που θα παράγουν απευθείας εισοδηματική ισότητα, κοινωνική συνοχή και μακροχρόνια σταθερότητα, χωρίς την ανάγκη “ρύθμισης” από το Κράτος.

Αυτός είναι ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία σήμερα. Και η μέχρι τώρα εμπειρία δείχνει ότι μπορεί να τα καταφέρει, ακόμη και υπό συνθήκες ανταγωνιστικής πίεσης του καπιταλιστικού μοντέλου. Πέρα όμως από τη στενή οικονομική λογική, μπορεί να προσφέρει και μια διαφορετική αντίληψη για τον ρόλο της οικονομίας στην κοινωνική ζωή, να την επανεντάξει δηλαδή εκεί που παραδοσιακά ανήκει, ως ένα αδιαχώριστο κομμάτι της και όχι ως τον αυτονομημένο δυνάστη της. Μπροστά στην Κρίση που γκρεμίζει ό,τι θεωρούσαμε δεδομένο ως τώρα, ας αφήσουμε τα ερωτήματα του 20^{ου} αιώνα εκεί που ανήκουν, στο παρελθόν. Ας τολμήσουμε να οραματιστούμε μια αυτόνομη και χειραφετημένη κοινωνία για τα χρόνια που έρχονται.